

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ
імені С.З. ГЖИЦЬКОГО

Факультет менеджменту, бізнесу та публічного адміністрування
Кафедра менеджменту і бізнес-адміністрування

Кваліфікаційна робота на правах рукопису

Ярмола Іван Андрійович

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

УДК: 658.155

Удосконалення системи управління платоспроможністю аграрного
підприємства

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Подається на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Ярмола І. А.

(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи: _____
(підпис)

Минів Роман Михайлович
кандидат економічних наук, доцент

**Львівський національний університет
ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького**

Факультет менеджменту, бізнесу та публічного адміністрування
Кафедра менеджменту і бізнес-адміністрування
Освітньо-кваліфікаційний рівень магістр
Напрямок підготовки 073 «Менеджмент»
(шифр і назва)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри
Доцент _____ Батюк Б.Б.
“ _____ ” _____ 2024 р

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТА**

Ярмоли Івана Андрійовича
(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема проекту (роботи): «Удосконалення системи управління платоспроможністю аграрного підприємства»

керівник проекту (роботи) Минів Роман Михайлович, к.е.н., доцент,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від “ _____ ” _____ 2025 року № _____

2. Термін подання студентом проекту (роботи) грудень 2025 року

3. Вихідні дані до проекту (роботи) навчальна, наукова та довідкова література, наукові періодичні видання, фінансова звітність

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЕЛЕМЕНТУ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА

- 1.1. Особливості формування фінансово-економічного механізму запобігання банкрутству підприємств
- 1.2. Особливості прогнозування потенційного банкрутства підприємств та оцінки їхньої ефективності
- 1.3. Методологічні підходи до оцінки ризику банкрутства підприємств

РОЗДІЛ 2. КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ТЗОВ «*»**

2.1 Організаційно-економічна характеристика товариства

2.2 Аналіз майнового стану ТзОВ «***»

2.3 Аналіз показників фінансової стійкості та платоспроможності

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ТзОВ «***»

3.1 Взаємозв'язок платоспроможності з основними факторами виробництва

3.2 Заходи з оптимізації виробничої структури підприємства

3.3. Шляхи фінансового оздоровлення господарства

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____ вересня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми роботи	23.09.24	
2	Розробка змісту роботи	24.09-15.10.24	
3	Обґрунтування актуальності теми кваліфікаційної роботи	16.10-22.10.24	
4	Бібліографічний огляд	23.10-23.12.24	
5	Вступ	10.01-18.01.25	
6	Розділ 1	20.01-12.03.35	
7	Розділ 2	13.03-27.05.25	
8	Розділ 3	02.06-20.08.25	
9	Висновки та пропозиції	25.08-03.09.25	
10	Оформлення роботи	15.09-15.10.25	
11	Оформлення візуального супроводу роботи	20.10-30.10.25	
12	Представлення до захисту кваліфікаційної роботи	17.11.25	

Студент _____
(підпис)

Ярмола І.А.
(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи) _____
(підпис)

Минів Р..М.
(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Ярмола І.А. Удосконалення системи управління платоспроможністю аграрного підприємства. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 073 «Менеджмент». Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького – Міністерства освіти і науки України, 2025.

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретико-методичні основи управління платоспроможністю аграрного підприємства. Проаналізовано сучасний стан управління платоспроможністю ТзОВ «***». Запропоновано шляхи удосконалення управління платоспроможністю ТзОВ «***».

Ключові слова: управління, платоспроможність, аналіз, витрати, ліквідність, платоспроможність, баланс.

SUMMARY

Yarmola I.A. Improving the solvency management system of an agricultural enterprise. – Manuscript.

Qualification work for the degree of "Master" in the specialty 073 "Management". Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv - Ministry of Education and Science of Ukraine, 2025.

The qualification work explores the theoretical and methodological foundations of solvency management of an agricultural enterprise. The current state of solvency management of LLC "****" is analyzed. Ways to improve solvency management of LLC "****" are proposed.

Keywords: management, solvency, analysis, costs, liquidity, solvency, balance.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЕЛЕМЕНТУ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА.....	9
1.4. Особливості формування фінансово-економічного механізму запобігання банкрутству підприємств.....	9
1.5. Особливості прогнозування потенційного банкрутства підприємств та оцінки їхньої ефективності.....	14
1.6. Методологічні підходи до оцінки ризику банкрутства підприємств.....	23
РОЗДІЛ 2. КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ТЗОВ «***»	35
2.1 Організаційно-економічна характеристика товариства.....	35
2.2 Аналіз майнового стану ТЗОВ «***».....	42
2.3 Аналіз показників фінансової стійкості та платоспроможності.....	45
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ТЗОВ «***».....	55
3.1 Взаємозв'язок платоспроможності з основними факторами виробництва.....	57
3.2 Заходи з оптимізації виробничої структури підприємства.....	60
3.3. Шляхи фінансового оздоровлення господарства.....	70
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	82

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На сьогодні, будь-яке підприємство ставить собі за мету як ефективніше проводити свою господарську діяльність. Тому для кожного суб'єкта господарської діяльності є дуже важливим проводити аналіз фінансового стану. Такий аналіз допоможе керівництву того чи іншого підприємства зрозуміти чи близьке підприємство до банкрутства, які аспекти діяльності слід покращити та в якому напрямку рухатися далі. Актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи обумовлена тим, що методологію аналізу управління фінансовим станом як елементу запобігання банкрутству підприємства слід детально вивчати, покращувати згідно сучасних умов та розуміти перспективи її розвитку. Фінансовий аналіз є основним інструментом, який допоможе об'єктивно оцінити фінансово-господарську діяльність підприємства. Саме тому тема нашого дослідження залишається актуальною й на сьогодні.

Аналіз останніх досліджень. Питання управління платоспроможністю підприємства є предметом дослідження багатьох вітчизняних вчених таких, як Бланк І.О. Болюх М.А. Герасименко О.В. Гутова К.В. Забродський В. Іващенко В.І. Коваленко О.Г. Лахтіонова Л. Лігоненко Л.О. Мельник В.М. Мних Є.В. Негашева Е.В. Палій В. Пегіна А.С. Родіонова М. Савицька Г. Савчук В.П. Тарасенко Н.В. Шеремет А. А. та інші. Попри значну кількість досліджень у сфері управління платоспроможністю, низка важливих питань в контексті економічної нестабільності залишається недостатньо розкритою.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є дослідити методологію аналізу фінансового стану як елементу запобігання банкрутству підприємства, сучасні підходи та перспективні напрями її розвитку.

Завдання дослідження, які поставлені задля досягнення мети :

- проаналізувати вітчизняний та зарубіжний досвід стосовно методичних підходів до аналізу управління фінансовим станом підприємства;
- розглянути сучасні тенденції банкрутства підприємств в Україні;

- навести характеристику фінансово-господарської діяльності ТзОВ «***»;
- оцінити показники фінансового стану досліджуваного підприємства за період 2020-2024 рр.;
- розрахувати ймовірність банкрутства ТзОВ «***»;
- запропонувати способи покращення та методи оптимізації роботи даного підприємства;
- розглянути основні напрями розвитку методології управління фінансовим станом та способи запобігання банкрутства підприємства.

Об'єкт і предмет дослідження. *Об'єктом дослідження є процес управління платоспроможністю ТзОВ «***». Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних і практичних положень щодо удосконалення управління платоспроможністю організації.*

Методи дослідження. Теоретичною і методичною основою дослідження виступили наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників з теорії та практики управління платоспроможністю підприємства. Кваліфікаційна робота базується на таких методах наукового дослідження: *монографічний* (для характеристики досліджуваного підприємства); *індукції і дедукції* (під час формування загальних висновків щодо проведеного дослідження); *аналізу і синтезу* (для оцінювання фінансово-економічного стану підприємства, а також для характеристики управління платоспроможністю підприємства); *графічної візуалізації* (для наочного зображення отриманих результатів дослідження).

*Інформаційною базою дослідження стали нормативні акти України з питань здійснення підприємствами господарської діяльності; підручники, публікації в періодичних виданнях і мережі Інтернет з питань управління платоспроможністю підприємства; первинна документація, що характеризує діяльність ТзОВ «***» за період 2022–2024 рр.*

Практичне значення отриманих результатів. Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає в тому, що висновки, пропозиції та економічно обґрунтовані рекомендації, які містяться в ньому, дозволяють покращити фінансове становище досліджуваного підприємства та підприємств відповідної

галузі, а також використовуватися в освітньому процесі ЗВО, зокрема під час вивчення дисциплін «Фінансовий менеджмент», «Фінанси підприємств» та ін.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Минів Р., Ярмола І. Бюджетування у системі управління підприємствами АПК. Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством : Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина 1. Полтавський державний аграрний університет (25 березня 2025 р.). Полтава, 2025. С.459-461.
<https://www.pdau.edu.ua/news/u-pdau-vidbulasya-vseukrayinska-naukovo-praktychna-konferenciya-prysvyachena-pamyati-profesora>

Обсяг і структура кваліфікаційної роботи. Робота викладена на 83 сторінках комп'ютерного тексту. Структурно робота включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (38 найменувань).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЕЛЕМЕНТУ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА

1.1. Особливості формування фінансово-економічного механізму запобігання банкрутству підприємств

Криза деяких підприємств - це нормальне явище ринкової економіки, де, за аналогією з теорією Дарвіна, виживають найсильніші. Компанія, яка не відповідає «середовищу», повинна або адаптуватися та використовувати його переваги, або зникнути.

Однак, ті підприємства, які з самого початку припускалися глобальних помилок, таких як неправильний вибір сфери діяльності, неправильне визначення ринкових умов, тобто ті, які були приречені на провал у будь-якому випадку, незалежно від внутрішніх факторів підприємства, якості управління.

Як показує практика, значна частина підприємств зазнає невдачі через прорахунки у фінансовому управлінні, неправильний розподіл ресурсів та помилки в плануванні. Це означає, що потенційно прибуткові підприємства зазнають невдачі лише тому, що не можуть вчасно виявити кризу, що насувається, або навіть передбачити виникнення локальних проблем, вирішення яких на початковому етапі їхнього розвитку не було б дуже складним. Керівництво підприємства часто не в змозі розробити план дій щодо запобігання кризам [1].

Крім того система постійного моніторингу та оцінки ймовірності кризи підприємства є необхідною, щоб керівництво могло своєчасно відреагувати та придушити проблему в зародку. Банкрутство є наслідком зовнішніх, а частіше внутрішніх факторів, що впливають на компанію.

Для цього необхідно чітко розпізнати кризу на ранній стадії її розвитку та мати уявлення про можливі заходи щодо запобігання виникненню кризової

ситуації та, як наслідок, можливого банкрутству підприємства. Тому проблема банкрутства є дуже важливою та актуальною сьогодні.

Одним із найперспективніших шляхів її вирішення є не стільки вдосконалення державної політики в цій сфері чи подальша зміна законодавства (що, безсумнівно, важливо), скільки боротьба з нею самими компаніями. Поки винуватців шукатимуть деінде: в особі держави, в поганих законах, масштаб проблеми кардинально не зміниться. Підприємство повинно розраховувати, перш за все, на власні сильні сторони. А для цього необхідно зрозуміти всю глибину проблеми та розробити необхідну методологію запобігання банкрутству у вигляді певного механізму, який би запобігав його виникненню та нейтралізував можливі наслідки[19].

Таким чином, одним із рішень проблеми банкрутства українських підприємств нам видається створення та впровадження механізму запобігання банкрутству, який включає комплекс фінансово-економічних важелів та методів, спрямованих на запобігання банкрутству підприємства.

Цей механізм має вирішувати такі завдання:

- 1) моніторинг фінансового стану підприємства з метою виявлення ознак ранньої кризи;
- 2) визначення масштабів кризової ситуації підприємства;
- 3) вивчення основних факторів, що визначають розвиток кризи підприємства;
- 4) розробка та впровадження заходів щодо запобігання банкрутству підприємства[17].

На сьогоднішній день розроблено багато методів та прийомів боротьби з кризовими явищами. На нашу думку, основна проблема полягає в тому, що антикризове управління підприємством певною мірою ізольоване від його поточної діяльності та здійснюється безпосередньо при виникненні кризових ситуацій. Нам видається більш логічним впроваджувати механізми запобігання банкрутству безпосередньо у фінансово-економічний механізм підприємства. Це дозволяє не лише впроваджувати заходи щодо нейтралізації кризових ситуацій і

таким чином запобігати банкрутству підприємства, але й постійно моніторити кризове середовище підприємства, щоб якомога швидше реагувати на виникаючі загрози.

Для того, щоб визначити місце механізму в системі господарської діяльності підприємства, необхідно визначити сутність та основні підходи до функціонування фінансово-економічного механізму підприємства.

Відповідно до методології, розробленої **Москаленком В.П. [19]**, розглянемо особливості структури механізму запобігання банкрутству підприємства. З точки зору функціонально-цільової структури запропонованого механізму можна виділити такі складові:

- 1) мета - запобігання банкрутству підприємства;
- 2) функції: - визначення проблеми – сюди входять такі параметри, як ідентифікація проблеми, оцінка її масштабу та визначення факторів, що призвели до її виникнення та які можуть погіршити ситуацію;
 - усунення проблеми - вибір необхідних важелів впливу на проблеми та визначення методів їх усунення;
 - контроль виконання - аналіз ефективності вжитих заходів та повторна перевірка наявності проблеми[19].

Механізм базується на таких принципах:

- 1) принцип швидкоплинності - будь-яка організація може стати жертвою кризи та, як наслідок, збанкрутувати у разі допущення помилок в економічній, фінансовій та управлінській сферах. Цей принцип передбачає впровадження діагностичних та профілактичних заходів для запобігання банкрутству підприємства;
- 2) принцип об'єктивності - аналітик, який оцінює ймовірність банкрутства, повинен робити це виключно на основі методології аналізу та поточного стану підприємства;
- 3) принцип обережності - вимагає певної обережності під час прийняття рішень, необхідних для розрахунків в умовах невизначеності, що дозволяє уникнути переоцінки або недооцінки ймовірності банкрутства[21];

4) принцип послідовності та ефективності - процес запобігання банкрутству має бути безперервним, щоб своєчасно реагувати на виникнення негативних факторів як у внутрішньому, так і у зовнішньому середовищі, які можуть призвести до виникнення кризових ситуацій та, як наслідок, банкрутства;

5) принцип конфіденційності - результати діагностики ймовірності банкрутства повинні бути комерційною таємницею підприємства, оскільки розголошення даних може викликати негативну реакцію партнерів, співробітників, інвесторів тощо;

6) принцип комплексності та системності - оскільки кризи, що призводять до банкрутства підприємств, спричинені різними причинами (як внутрішніми, так і зовнішніми), необхідно оцінювати фінансово-економічну ситуацію всередині підприємства як сукупність набору взаємодіючих змінних, одночасно відстежуючи вплив зовнішнього середовища та його зміни;

7) принцип ясності інтерпретації результатів – результати аналізу та рекомендації щодо запобігання банкрутству повинні бути гранично чіткими та точними, щоб уникнути непорозумінь та, як наслідок, неправильних дій з боку керівництва[30].

Як бачимо, робота механізму дуже схожа на роботу типової математичної моделі, де вхідними даними є потік даних, їх обробка - результат, а вихідними даними - результат. Як і будь-яка модель, механізм має низку конструктивних обмежень, деякі з яких вбудовані у вищезазначені принципи, а інші будуть проаналізовані нижче.

Перш за все, хотілося б наголосити, що запропонований механізм дозволяє боротися з фактичним банкрутством, а не з його фіктивними похідними.

Оскільки фіктивне та навмисне банкрутство практично неможливо передбачити, і ці два типи не є поширеними з точки зору функціонування економічного механізму підприємства, крім того, вони зазвичай створюються самим підприємством, що суперечить логіці роботи механізму (передбачається, що підприємство намагається уникнути банкрутства).

Крім того, у разі навмисного банкрутства механізм стикається з низкою перешкод для свого нормального функціонування - спотворення даних фінансової звітності, саботаж результатів аналізу особами, зацікавленими в банкрутстві, ігнорування сигналів від окремих підсистем механізму, маніпуляції даними тощо.

Механізм працює навіть у разі фактичного банкрутства, тобто банкрутства, спричиненого об'єктивними внутрішніми або зовнішніми причинами та за відсутності злого наміру з боку самої підприємства. Одним з основних компонентів механізму є підсистема фінансово-економічної діагностики. Кінцева ефективність механізму в цілому залежить від його ефективності та своєчасності надання інформації. Ця підсистема відповідає за функції прогнозування настання кризи, оцінки ймовірності банкрутства підприємства в майбутньому та визначення масштабу кризи та її причин [33].

На практиці реалізація цих функцій планується за допомогою комплексного та експрес-контролю.

Що стосується конкретних методів, що використовуються для здійснення процесу діагностики, то їх умовно можна розділити на дві групи: кількісні та якісні.

У сучасній економіці методам прогнозування банкрутства приділяється достатньо уваги, тому ми не будемо детально їх аналізувати в цій статті, а лише зазначимо, що їхнім головним недоліком є відсутність адаптивності до українських реалій, що значно знижує їхню цінність. Центальною підсистемою, ядром механізму, є підсистема фінансово-економічних важелів та методів запобігання банкрутству підприємства.

Функції моніторингу ефективності заходів щодо запобігання банкрутству виконує підсистема контролю та оцінки. Ця підсистема оцінює результати механізму запобігання банкрутству та робить висновки про їх рівень адекватності та ефективності[17].

Як бачимо, механізм розроблений для формування з використанням поточних можливостей економіки, що не означає, що він позбавлений недоліків.

Майже кожна підсистема потребує вдосконалення, і саме в області існуючих теоретичних знань.

Таким чином, діагностична підсистема потребує сучасних методів прогнозування банкрутств, адаптованих до реалій України. Крім того, існуюча система значень стандартних коефіцієнтів викликає низку питань та потребує перегляду, а також сортування значень коефіцієнтів за секторами економіки, що зробило б аналіз більш репрезентативним та точним.

Підсистема фінансово-економічних важелів та методів запобігання банкрутству підприємства повинна використовуватися з адаптацією до кризового поля та критичних ризиків підприємства, але сьогодні ідея двоетапного кризового середовища ще недостатньо розроблена.

Проблема банкрутства підприємства є не проблемою держави чи законодавчих органів, а самого підприємства. Якщо підприємства продовжуватимуть ігнорувати цю проблему, то вона сама собою не зникне. На нашу думку, одним із найефективніших способів боротьби з нею є використання превентивних заходів щодо запобігання банкрутству підприємств у вигляді фінансово-економічного механізму, який дозволяє постійно контролювати кризове середовище підприємства з метою виявлення потенційних негативних явищ на ранній стадії, а також пропонує важелі та методи боротьби з кризовими явищами, використання яких суттєво знижує ймовірність банкрутства підприємств.

1.2 Особливості прогнозування потенційного банкрутства підприємств та оцінки їхньої ефективності

Банкрутство - неминуче явище будь-якого сучасного ринку, який використовує неплатоспроможність як ринковий інструмент перерозподілу капіталу та відображає об'єктивні процеси структурної перебудови економіки.

По-перше, основною проблемою української економіки наразі є криза неплатежів, і значна частина підприємств мала б бути давно оголошена

банкрутами, а отримані кошти - перерозподілені на користь ефективного виробництва, що, безсумнівно, сприяло б відновленню українського ринку.

По-друге, в умовах масової неплатоспроможності особливого значення набувають заходи щодо запобігання кризовим ситуаціям, а також відновлення платоспроможності підприємства та стабілізації його фінансового стану [28].

На сучасному етапі розвитку економіки України виникають труднощі, пов'язані з виявленням несприятливих тенденцій розвитку підприємства та вибором методу оцінки банкрутства. І практично немає методів, які б дозволяли передбачити несприятливий результат з достатньою достовірністю.

Крім того, немає єдиного джерела, яке б описувало більшість відомих методів. Ми провели огляд літератури вітчизняних та зарубіжних авторів та розробили порівняльну характеристику основних методів прогнозування банкрутств, а також врахували переваги та недоліки кожного методу. Результати роботи представлені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика методів прогнозування банкрутства

Метод прогнозування	Переваги	Недоліки
1. Статистичний метод (ймовірнісна оцінка)		
1.1 Двофакторна модель Альтмана	- простота та зручність використання за умови обмеженої інформації.	- неможливість використання у вітчизняних умовах; - відсутність комплексної фінансової оцінки, відхилення від реальності; - точність розрахунків залежить від вихідних даних, отриманих під час складання моделі, похибка прогнозу становить $\pm 0,65$.
1.2 П'ятифакторна модель Альтмана	- у першому наближенні суб'єктів господарювання можна розділити на потенційно банкрутів та небанкрутів; - точність розрахунків залежить від прогнозованого періоду часу: 1 рік - 95%, 2 роки - 83%.	- сфера застосування обмежена (лише для великих підприємств, акції яких котируються на фондовій біржі); - не враховує вплив рентабельності; - по суті, є показником рентабельності капіталу (активів).

Продовження таблиці 1.1

1.3 Чотирьохфакторна модель Таффлера	- дозволяє відстежувати діяльність підприємства з плином часу (моменти спаду та відновлення).	- сфера застосування обмежена (лише для підприємств, акції яких котируються на фондовій біржі); - точність розрахунків залежить від вихідних даних, отриманих під час складання моделі.
1.4 Система показників У. Бівера для діагностики банкрутства	- дозволяє визначити «оцінку ризику банкрутства»; - прогноз банкрутства не лише за обсягом, а й за часом. - додаток для класифікації підприємств за рівнем ризику.	- вагові коефіцієнти для основних показників моделі не вказані; - не розраховано комплексний показник ймовірності банкрутства.
1.5 Рейтингове число Сайфуліна та Кадикова	- застосовується для класифікації підприємств за рівнем їх ризику.	- не дозволяє оцінити причини неплатоспроможності підприємств; - не враховує специфіку галузі підприємства.
2. Метод експертних оцінок		
2.1 Багатокритеріальна модель	- розробляється для конкретної організаційної системи, за участю її співробітників, - широко застосовується на різних рівнях управління; - ефективність та висока продуктивність отримання інформації, необхідної для розробки управлінського рішення.	- залежить від кваліфікації учасників розробки моделі (вплив людського фактору); - залежить від знань та досвіду спеціаліста (вплив інтуїтивних якостей).
3. Метод аналогій		
3.1 Модель "життєвий цикл проекту"	- проект розглядається як «живий» організм з певними стадіями розвитку; - здатність оцінювати кожен етап, виявляти причини небажаних наслідків, класифікувати та оцінювати рівень ризику.	- використовується для визначення ризиків нових проектів; - на практиці важко зібрати відповідну інформацію
4. Метод оцінки фінансового стану		
4.1 Інтегральна бальна оцінка	- систематичний та детальний опис неплатоспроможності на основі структури балансу.	- можливість отримання недостовірної інформації щодо прихованої фінансової звітності; - на практиці важко зібрати порівняльну інформацію.
4.2 Аналіз фінансових потоків (Дж. Ван Хорном)	- дозволяє оцінити стан та обсяг необхідних позикових коштів; - оцінити доцільність отримання кредиту; - простота розрахунків, зрозумілість отриманих результатів;	- у внутрішніх умовах важко планувати надходження коштів та платежі на триваліший період;

Продовження таблиці 1.1

4.3 Ціна підприємства	- у латентній стадії банкрутства, через несприятливі тенденції як всередині, так і зовні підприємства, починається непомітне, особливо якщо не використовується окремий облік, зниження цього показника;	- для прогнозування очікуваного падіння цін необхідно аналізувати перспективи прибутковості та процентних ставок; - точність цінового прогнозу підприємства в короткостроковій та довгостроковій перспективі;
4.4 Багатофакторна модель	- можливість визначити вплив використання кожного ресурсу підприємства (праці, матеріалів, сировини) на прибуток; - можливість швидко розробляти управлінське рішення та прогнозувати прибуткові перспективи.	- підприємства досить важко з необхідною точністю планувати обсяг надходжень грошових коштів, обсяг майбутніх платежів у довгостроковій перспективі та необхідні дані аналітичного обліку.
5. Метод доцільності витрат		
5.1 Поріг рентабельності та виробничий леверидж.	- оцінює вплив внутрішніх факторів (механізм витрат) на фінансову стійкість: - дозволяє визначити нижню межу виробництва, за якої прибуток дорівнює нулю; - показує ступінь впливу постійних витрат на прибуток при зміні обсягу виробництва; - спосіб виявлення підприємств з великим обсягом виробництва та продажів і стабільним попитом на їхню продукцію.	- для вітчизняних підприємств цей метод офіційно не рекомендований і тому залишається прогнозним розрахунком значення цін та прибутку.

Джерело: побудовано за даними[17, 21,28,31].

Проаналізувавши вищезазначені методи прогнозування, можна зробити висновок: проблеми прогнозування банкрутства з метою виявлення неплатоспроможних підприємств та санації їх фінансового стану ще не повністю розроблені у вітчизняній літературі. Відсутність вітчизняного теоретичного багажу компенсується широким запозиченням концептуальних пропозицій із західної науки. Західна економічна думка, безумовно, досягла значних результатів у цій галузі.

Однак використання цих методів в Україні є надзвичайно складним, оскільки вони були розроблені в країнах з розвинутою ринковою економікою, що відрізняються від умов в Україні.

Варто також зазначити відсутність достатніх статистичних даних для розробки багатофакторної моделі прогнозування банкрутства підприємств в українських умовах та необхідність системного підходу до проблем платоспроможності підприємств. Вибір конкретних методів може бути продиктований специфікою сфери діяльності підприємства. Крім того, самі методи можуть і повинні бути кориговані з урахуванням специфіки галузей.

Донедавна провадження у справі про банкрутство загалом регулювалися Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або про визнання його банкрутом». Однак 18 жовтня 2020 року Верховна Рада України прийняла Кодекс України з процедур банкрутства (далі - Кодекс). Новий Кодекс детальніше описує процесуальні особливості банкрутства як фізичних, так і юридичних осіб, а також вносить суттєві зміни до чинного законодавства[12].

Проаналізувавши цей нормативно-правовий акт, можна виділити три основні процесуальні особливості банкрутства, які стосуються, перш за все, сільськогосподарських підприємств.

1. Кодекс зменшує суму боргу, необхідного для порушення справи про банкрутство, майже в 16 разів (приблизно з 17 000 до 1 500 доларів США). Таке суттєве зменшення, на думку авторів проекту, дозволить швидше поширити на компанію-боржника спеціальні захисні заходи проти кредиторів, а також передати боржника з-під управління засновників під управління кваліфікованого арбітра та суду[12].

Багато експертів скептично ставляться до можливих наслідків цих нововведень: можливо, боржникам і кредиторам стане легше, але збільшиться кількість фіктивних банкрутств, внаслідок чого боржники зможуть декларувати невеликі борги перед пов'язаними з ними компаніями, тим самим уникаючи відповідальності перед реальними кредиторами.

2. Підприємства мають право порушувати процедуру банкрутства без початкового стягнення боргу через суд. З точки зору боржника, це може збільшити шанси врятувати гроші та майно від «розриву» між агресивними кредиторами через мораторій, введений судом – тимчасове призупинення будь-

яких платежів та продаж майна боржника на користь більшості кредиторів. Це також полегшить життя кредиторам, оскільки замість стягнення великого боргу через суд, вони можуть одразу брати участь у процедурі банкрутства боржника з мінімальними юридичними та судовими витратами.

3. Торгівля активами збанкрутілих боржників довгий час була найвигіднішою частиною процесу, оскільки дозволяла нечесним учасникам процесу легалізувати продаж активів за безцінь «реальним» людям на напівзакритих аукціонах. Новий підхід дозволяє продаж активів лише через електронні торгові системи, такі як CETAM та ProZorro. Крім того, найцінніші активи продаються під спеціальним судовим наглядом, який має захистити ці продажі від непрозорості та знецінення[12].

Однак такі сучасні нововведення є більш загальними, і в рамках цієї теми я хотів би зосередитися на особливостях процедури банкрутства сільськогосподарських підприємств.

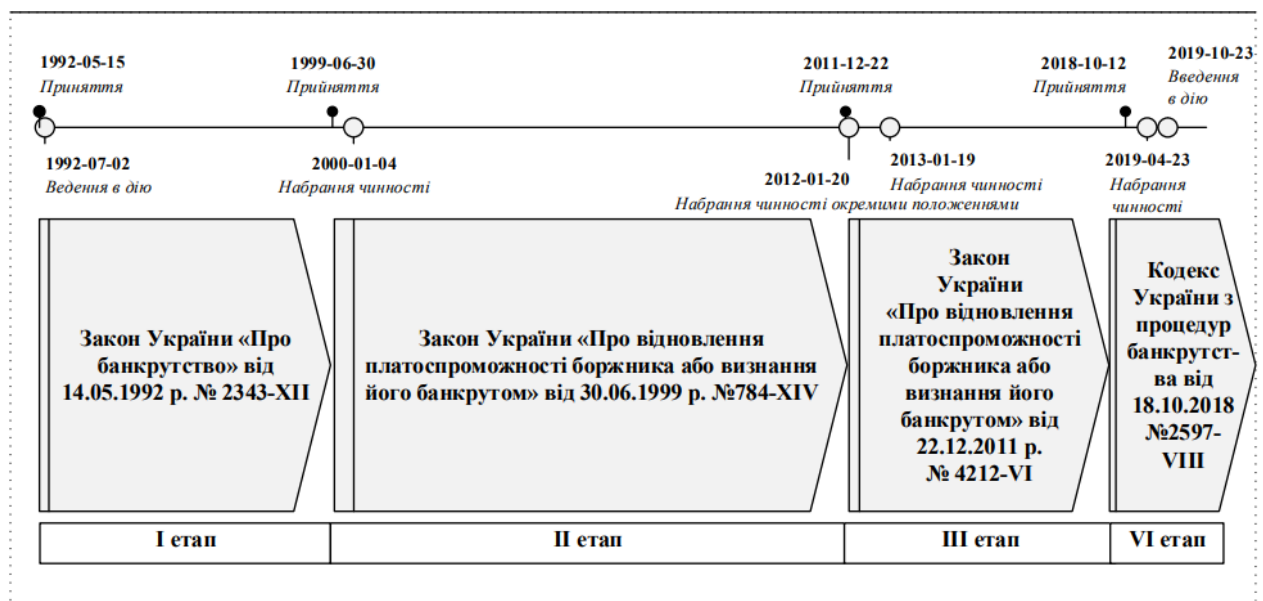

Рис. 1.1. Етапи становлення та розвитку законодавства в сфері регулювання банкрутства в Україні

Джерело: власні дослідження

Згідно з Господарським кодексом України, сільськогосподарськими підприємствами є державні сільськогосподарські підприємства; кооперативні та

корпоративні сільськогосподарські підприємства; фермерські господарства, приватні сільськогосподарські підприємства та приватні дочірні підприємства.

Процедури банкрутства сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств більш детально регулюються на законодавчому рівні. Тому доцільно звернути увагу на особливості процедури банкрутства для цього типу сільськогосподарських підприємств.

Сільськогосподарські підприємства - це юридичні особи, основною діяльністю яких є вирощування (виробництво, переробка та обробка) сільськогосподарської продукції, при цьому дохід від продажу вирощеної (виробленої, переробленої та обробленої) ними сільськогосподарської продукції становить не менше 50 відсотків від загального доходу[4].

На законодавчому рівні встановлено такі особливості банкрутства сільськогосподарських підприємств.

Під час визначення порядку розпорядження майном боржника має бути проведений аналіз його фінансового стану з урахуванням сезонності сільськогосподарського виробництва та його залежності від природно-кліматичних умов, а також можливості врегулювання вимог кредиторів за рахунок доходів, які сільськогосподарське підприємство може отримати після закінчення періоду сільськогосподарських робіт.

Реорганізація сільськогосподарського підприємства визначається на період до закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт з урахуванням часу, необхідного для реалізації вирощеної (вирощеної, переробленої та обробленої) сільськогосподарської продукції. Зазначений період не може перевищувати 15 місяців.

У разі продажу нерухомого майна, що належить банкруту та використовується для сільськогосподарського виробництва, сільськогосподарські підприємства та фермерські господарства, розташовані в регіоні, за інших рівних умов мають переважне право купівлі на перелічені об'єкти.

З метою забезпечення переважного права купівлі на майно боржника, керуючий у справі про банкрутство надсилає повідомлення про продаж підприємства та його майна особам, які займаються виробництвом сільськогосподарської продукції та є власниками земельних ділянок, що безпосередньо прилягають до земельної ділянки боржника. Крім того, керуючий у справі про банкрутство публікує інформацію про аукціон підприємства та його майна у друкованих засобах масової інформації за місцезнаходженням боржника [17].

Керуючий у справі про банкрутство продає майно боржника особі, яка має переважне право купівлі, за ціною, визначеною на аукціоні. Якщо два або більше таких учасників торгів мають ставки на майно за однаковою ціною, переможцем аукціону вважається той, хто раніше подав заявку на участь в аукціоні.

Фермерське господарство - це форма підприємництва громадян у формі юридичної особи, які виявили бажання вирощувати товарну сільськогосподарську продукцію, переробляти її та продавати з прибутком на виділених їм для ведення фермерського господарства земельних ділянок.

Ця організаційно-правова форма сільськогосподарського підприємства визначає такі особливості процедури банкрутства.

Підставою для визнання фермерського господарства банкрутом є його нездатність протягом шести місяців після закінчення періоду сільськогосподарських робіт врегулювати вимоги кредиторів щодо фінансових зобов'язань та/або зобов'язань щодо повернення податків і зборів (обов'язкових платежів), внесків на соціальне страхування та невикористаних коштів до Фонду соціального страхування України.

Керівник фермерського господарства може протягом двох місяців з дня прийняття господарським судом заяви про порушення справи про банкрутство подати до арбітражного суду план відновлення платоспроможності фермерського господарства[33].

Якщо реалізація заходів, передбачених планом відновлення платоспроможності фермерського господарства, дозволяє фермерському

господарству, зокрема за рахунок доходів, отриманих наприкінці періоду сільськогосподарських робіт, погасити вимоги, що виникають з фінансових зобов'язань, господарський суд визначає порядок продажу майна фермерського господарства.

Порядок продажу майна фермерського господарства визначається кінцевим терміном закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт з урахуванням часу, необхідного для продажу виробленої (вирощеної та переробленої) продукції. Зазначений термін не може перевищувати 15 місяців[18].

У разі визнання судом фермерського господарства банкрутом та порушення процедури ліквідації до ліквідаційної маси входить нерухоме майно, що перебуває у спільній власності членів фермерського господарства, включаючи насадження, господарські будівлі та інші будівлі, виробничу та робочу худобу, птицю, сільськогосподарську техніку та обладнання, транспортні засоби, інвентар та інше майно, придбане для фермерського господарства за рахунок спільних коштів його членів, а також право оренди земельної ділянки та інші майнові права, що належать фермерському господарству та мають грошову оцінку.

У цьому випадку до ліквідаційної маси не входить майно, що належить голові господарства та членам господарства на правах приватної власності, а також інше майно, яке доведено отримане з доходів, що не походять із спільного майна членів господарства.

Проаналізувавши вищезазначену інформацію та оновлену нормативну базу, що регулює правовідносини у цій сфері, можна зробити наступний висновок. Процедура банкрутства сільськогосподарських підприємств є складною процедурою з низкою характерних особливостей, що впливають з організаційно-правової форми та специфічних характеристик таких господарюючих суб'єктів, але завдяки Кодексу її можна значно спростити.

1.3 Методологічні підходи до оцінки ризику банкрутства підприємств

Економічна стабільність практично неможлива без нормального функціонування кожного окремого суб'єкта господарювання. Очевидно, що діяльність кожної організації повинна здійснюватися таким чином, щоб ризик фінансових криз та банкрутства був мінімальним. Це пов'язано з тим, що банкрутство, якщо воно відбувається, часто призводить до повного припинення діяльності організації як суб'єкта господарювання, а якщо організація виживає (її реорганізація в процедурі банкрутства) - до суттєвих змін у бізнес-процесах або профілі її діяльності.

Для своєчасного виявлення негативних тенденцій у діяльності суб'єктів господарювання існують різні методи оцінки ризику банкрутства організацій у реальному секторі економіки. Кожен з них має свої особливості та обмеження у впровадженні.

Необхідність визначення ризику банкрутства підприємств є одним з найважливіших завдань для підприємств, як для кредитно-фінансових організацій, так і для підприємств реального сектору економіки. У цьому випадку вищезгадані організації аналізують своїх контрагентів у двох напрямках:

- вивчення здатності контрагента своєчасно виконувати свої зобов'язання, тобто аналіз платоспроможності цього контрагента,
- готовність контрагента виконувати свої зобов'язання у терміни, визначені в договірних відносинах [6].

Слід зазначити, що здатність контрагента своєчасно виконувати свої зобов'язання визначається на основі аналізу фінансової звітності підприємства щодо ліквідності, фінансової стійкості, заборгованості та рівня рентабельності. Готовність контрагента виконувати свої зобов'язання визначається на основі аналізу правоздатності контрагента, перспектив розвитку та спеціальних договорів, у тому числі з довгостроковими термінами, а також кількості дозволених платежів.

Таким чином, для вирішення першої проблеми проводиться комплексний аналіз фінансово-господарської діяльності підприємств на основі фінансових показників, розрахунок яких здійснюється на основі фінансової звітності підприємства.

Для оцінки другої проблеми необхідно провести додаткові дослідження в галузі правових аспектів діяльності аналізованого суб'єкта господарювання. При її вирішенні використовується додаткова інформація про підприємство, яка збирається під час роботи з таким контрагентом і не включається до бухгалтерських та фінансових звітних документів суб'єкта господарювання. Якщо встановлено, що контрагент не може або не бажає виконувати свої зобов'язання, говорять про те, що ризик банкрутства такого суб'єкта господарювання, ймовірно, буде високим[25].

Слід зазначити, що класифікація досліджуваних суб'єктів господарювання здійснюється на основі існуючих внутрішніх методик підприємств, які аналізують своїх контрагентів на можливість ризику банкрутства, а також з використанням методів, встановлених на республіканському рівні на основі економічного аналізу фінансового стану підприємств (так звані експертні методи або коефіцієнтні методи аналізу ризику банкрутства).

Таким чином, виділяють три основні методи оцінки ризику банкрутства підприємства:

а) Метод, що використовує систему формалізованих та неформальних критеріїв, визначених на основі суб'єктивної оцінки експертів (багатокритеріальний підхід).

У рамках цієї системи виділяють дві групи ознак банкрутства.

До першої групи належать показники, що вказують на можливі фінансові труднощі та ймовірність банкрутства найближчим часом:

- повторювані значні збитки в основній діяльності, що проявляються в хронічному спаді виробництва, зменшенні обсягів продажів та хронічній збитковості;

- низькі значення показників ліквідності та тенденція до їх зниження;

- наявність хронічної дебіторської та боргової заборгованості;
- збільшення частки позикового капіталу в загальній сумі до небезпечних меж;

- дефіцит власних обігових коштів;
- систематичне збільшення тривалості оборотності капіталу;
- наявність надлишкових запасів сировини та готової продукції;
- використання нових джерел фінансування на невигідних умовах;
- несприятливі зміни в портфелі замовлень;
- зниження ринкової вартості акцій підприємства;
- зниження виробничого потенціалу [31].

До другої групи належать показники, несприятливі значення яких не дають підстав вважати поточний фінансовий стан критичним, але свідчать про можливість різкого погіршення в майбутньому, якщо не буде вжито ефективних заходів. До них належать:

- надмірна залежність підприємства від одного проекту, типу обладнання, типу нерухомості, ринку сировини або ринку збуту;
- втрата ключових контрагентів;
- недооцінка модернізації обладнання та технологій;
- втрата досвідченого керівництва;
- вимушений простій, нерегулярна робота;
- неефективні довгострокові контракти;
- недостатні капітальні вкладення тощо[28].

Перевагами цієї системи показників потенційного банкрутства є системний та комплексний підхід, а недоліками – висока складність прийняття рішень у багатокритеріальній задачі, суб'єктивність прогнозного рішення незалежно від кількості критеріїв.

б) Аналіз показників фінансового стану підприємств (коефіцієнтний аналіз або експертний аналіз). У більшості випадків він відповідає офіційно визнаній методиці, що діє в країні. Цей аналіз проводиться відповідно до методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства.

Слід зазначити, що загалом усі показники, що використовуються при аналізі та оцінці фінансового стану підприємства, можна розділити наступним чином:

- показники ліквідності;
- показники платоспроможності (структура капіталу);
- показники фінансової стійкості (ділова активність);
- показники рентабельності [13].

Показники ліквідності використовуються для оцінки рівня фінансового ризику підприємства до та після реалізації проектів та великих операцій. Вони характеризують здатність підприємства розраховуватися за вимогами власників короткострокових боргових зобов'язань.

Показники платоспроможності (структура капіталу) відображають співвідношення власного та позикового капіталу в джерелах фінансування підприємства, тобто характеризують ступінь фінансової незалежності підприємства від кредиторів. Це важлива характеристика стійкості підприємства.

Показники фінансової стійкості (ділова активність) дозволяють аналізувати ефективність використання активів підприємства.

Показники рентабельності є відносними показниками фінансової діяльності. Вони необхідні для вивчення рентабельності діяльності підприємства [26].

Кожна країна обирає власні критерії для аналізу фінансового стану організацій, виходячи з наявних статистичних даних, стану економіки та інших факторів. Часто ці показники включені до законодавства певної країни та мають стандартні значення, відхилення від яких може свідчити про кризову ситуацію в підприємства та вказувати на можливість банкрутства.

Слід зазначити, що ці показники дають лише кількісну оцінку діяльності організації та розглядаються в динаміці, але не відображають якісну сторону ймовірності банкрутства, що є суттєвим недоліком їх використання.

в) Аналіз можливості банкрутства на основі використання моделей оцінки ризику банкрутства. Цей метод використовується для отримання якісної характеристики ймовірності банкрутства. Він поширився по всьому світу. Класичним підходом до аналізу ризику банкрутства підприємства є підхід Альтмана, який полягає в наступному:

1) для заданої країни та періоду формується набір окремих фінансових показників підприємства, які на основі попереднього аналізу мають найбільше значення з точки зору характеру банкрутства. Нехай таких показників N ;

2) у N -вимірному просторі, утвореному обраними показниками, проводиться гіперплощина, яка на основі досліджуваних статистичних даних відокремлює найуспішніші підприємства від підприємств-банкрутів[23].

Рівняння цієї гіперплощини має вигляд:

$$Z = \sum \alpha_i \times K_i, (i) \quad (1)$$

де K_i – функції бухгалтерських показників,

α_i – вага, отримані в результаті аналізу;

3) Шляхом паралельного перенесення рівня (1) можна спостерігати, як кількість успішних та невдалих підприємств перерозподіляється та потрапляє в ту чи іншу підобласть, обмежену цим рівнем. Виходячи з цього, можна визначити порогові стандарти Z_1 та Z_2 : якщо $Z < Z_1$, ризик банкрутства підприємства високий, якщо $Z > Z_2$ – ризик банкрутства низький, $Z_1 < Z < Z_2$ – стан підприємства невизначений. Підхід, розроблений у 1968 році Едвардом Альтманом, також використовувався в американській економіці того ж року[26]. В результаті була створена добре відома формула:

$$Z = 1.2K_1 + 1.4K_2 + 3.3K_3 + 0.6K_4 + 1.0K_5, \quad (2)$$

де K_1 – оборотний капітал підприємства/загальна сума активів;

K_2 – нерозподілений прибуток/загальна сума активів;

K_3 – прибуток до вирахування відсотків/загальна сума активів;

K_4 – ринкова вартість власного капіталу/позикового капіталу;

K_5 – обсяг продажів/загальна сума активів.

Інтервальна оцінка Альтмана: якщо $Z < 1.81$, ймовірність банкрутства висока, якщо $Z > 2.67$, ймовірність банкрутства низька. Пізніше (1983) Альтман поширив свій підхід на підприємства, акції яких не котируються на ринку. Співвідношення (2) у цьому випадку має наступний вигляд:

$$Z = 0,717K_1 + 0,847K_2 + 3,107K_3 + 0,42K_4 + 0,995K_5 \quad (3)$$

Тут K_4 вже є балансовою вартістю власного капіталу по відношенню до позикового капіталу. Для $Z < 1,23$ Альтман діагностує високу ймовірність банкрутства. Підхід Альтмана, який також називають методом дискримінантного аналізу, пізніше використовувався самим Альтманом та його послідовниками в кількох країнах.

Наприклад, Тоффлер і Тішоу отримали наступне співвідношення для Сполученого Королівства[6]:

$$Z = 0,53K_1 + 0,13K_2 + 0,18K_3 + 0,16K_4, \quad (4)$$

де K_1 розраховується як відношення прибутку від продажів до поточних зобов'язань,

K_2 - як відношення оборотного капіталу до загальних зобов'язань, K_3 – як відношення поточних зобов'язань до загальних активів, K_4 – як відношення обсягу продажів до загальних активів. Якщо отриманий Z -показник $> 0,3$, то дослідники оцінюють ризик банкрутства як низький, якщо $< 0,3$ – як високий ризик банкрутства.

$$Z = 1,03x_1 + 3,07x_2 + 0,66x_3 + 0,4x_4, \quad (5)$$

де x_1 – відношення поточних активів до загальних активів,

x_2 – відношення передоплат до загальних активів,

x_3 – відношення передоплат до поточних зобов'язань,

а x_4 – відношення доходу до загальних активів.

Якщо Z менше 0,862, компанія потенційно перебуває у стані банкрутства.

Ось ще кілька схожих моделей: Модель Ліссі:

$$Z = 0,063K_1 + 0,092K_2 + 0,057K_3 + 0,001K_4, \quad (6)$$

де K_1 розраховується як відношення оборотного капіталу до загальних активів,

K_2 – відношення прибутку від реалізації до загальних активів,
 K_3 – відношення нерозподіленого прибутку до загальних активів,
 K_4 – відношення ринкової вартості власного капіталу до позикового капіталу.

Якщо $Z < 0,037$, ризик банкрутства високий. Якщо $Z > 0,037$, ризик банкрутства низький. Серед моделей можна виділити R-модель або модель IGEA, яка є моделлю оцінки на основі дискримінантного аналізу. На думку авторів, ця модель повинна забезпечити більшу точність прогнозування банкрутства російської підприємства, оскільки за визначенням не має слабких місць, властивих зарубіжним розробкам[25]. Формула для розрахунку моделі IGEA така:

$$R = 8,38K_1 + K_2 + 0,054K_3 + 0,63K_4, \quad (7)$$

де K_1 – відношення оборотних активів до загальних активів,

K_2 – відношення чистого прибутку до власного капіталу,

K_3 – відношення виручки від реалізації до загальних активів,

K_4 – відношення чистого прибутку до витрат.

Якщо значення $R < 0$, ризик банкрутства найвищий (90–100%),

якщо R змінюється від 0 до 0,18, ризик банкрутства високий (60–80%),

якщо R змінюється від 0,18 до 0,32, ризик банкрутства середній (35–50%),

якщо R змінюється від 0,32 до 0,42, ризик банкрутства низький (15–20%),

якщо $R > 0,42$, ризик банкрутства мінімальний (до 10%).

Ще однією моделлю оцінки ризику банкрутства є модель Сайфуліна-Кадикова, яка має такий вигляд: [6]:

$$R = 2K_0 + 0,1K_1 + 0,08K_2 + 0,45K_3 + K_4, \quad (8)$$

де K_0 – коефіцієнт власного капіталу (розраховується як відношення власного капіталу до запасів),

K_1 – коефіцієнт поточної ліквідності (відношення оборотних активів до поточних зобов'язань),

K_2 – інтенсивність оборотності передплаченого капіталу (відношення виручки від реалізації до обсягу балансу),

K_3 – коефіцієнт управлінського управління (відношення чистого прибутку до виручки від реалізації),

K_4 – рентабельність капіталу (відношення чистого прибутку до власного капіталу).

Якщо $R < 1$, то компанія має високий ризик банкрутства, її фінансовий стан інтерпретується як незадовільний, якщо $R \geq 1$, то ризик банкрутства підприємства надзвичайно низький, а фінансовий стан організації задовільний. Однак слід зазначити, що жодна з перелічених моделей не є універсальною. Це означає, що різні моделі, що використовуються для однієї й тієї ж підприємства при оцінці її фінансово-економічного стану, можуть зрештою дати різні результати, а це означає, що ця компанія, залежно від обраної методології оцінки, може бути одночасно визнана банкрутом, компанією в докризовому стані та суб'єктом господарювання зі стабільною фінансово-економічною діяльністю.

Таке порівняння показує, що підходи, запропоновані авторами різних моделей, не відповідають головній вимозі – стійкості до коливань вихідних даних – і можуть призвести до суперечливих висновків. Це означає, що можна заплутатися в прийнятті рішень, що, у свою чергу, провокує додаткові вкладення в матеріальні, фінансові та трудові ресурси.

До другої групи належать моделі, що використовують як фінансову звітність, так і додаткові дані (рейтингові моделі та нелінійні моделі оцінки ризику банкрутства), що дозволяє комплексно оцінити стан підприємства, включаючи показники розвитку економічного сектору, до якого воно належить.

Моделі цього типу використовують, зокрема, таку інформацію:

- оцінку зовнішнього середовища контрагента (стан галузі, в якій працює контрагент, частка ринку, географія діяльності тощо);
- оцінку якості управління (досвід, кваліфікація, репутація та ділові якості керівника);
- боргову історію (тривалість відносин позичальника з кредитними установами, своєчасність виконання зобов'язань);

- аналіз фінансової звітності та ключових фінансових показників (рентабельність, оборотність, коефіцієнт співвідношення власного капіталу до боргу, аналіз грошових потоків) [23].

У західних країнах ці моделі є стандартом технологій управління ризиками банкрутства підприємств. Водночас, сам факт існування національних моделей у кожній країні вже свідчить про те, що специфіка кожної країни відіграє ключову роль у їх формуванні. У зв'язку з цим, розробка моделей, що враховують специфіку внутрішньоекономічних відносин, залишається одним з найактуальніших завдань моделювання ризику банкрутства підприємств.

До третьої групи належать моделі, в яких ринкова вартість облігацій, акцій та кредитних деривативів, що обертаються на ринку, є показником кредитного ризику, що відображає очікування учасників ринку щодо можливості банкрутства емітента. Передбачається, що ця оцінка має бути точнішою, ніж оцінка на основі математичних моделей, оскільки ринок у певний момент враховує величезну кількість вхідної макроекономічної та мікроекономічної, політичної та психологічної інформації, але через нерозвинений первинний та особливо вторинний ринок корпоративних цінних паперів створення та використання цих моделей для вітчизняних підприємств є складним [6].

Кожен суб'єкт господарювання використовує власні методи вирішення проблеми оцінки ризику банкрутства своїх контрагентів. Як зазначають багато вітчизняних експертів, використання зарубіжних моделей для прогнозування ризику банкрутства підприємств у вітчизняних умовах, як правило, не дає достатньо точних результатів. Безпосередня розробка більш точних моделей оцінки ризику банкрутства контрагентів на основі власного досвіду часто ускладнена через відсутність необхідної кількості достовірних статистичних даних. У зв'язку з цим використовуються переважно якісні та кількісні методи аналізу.

Відомо, що критерії визначення ризику банкрутства базуються на фінансовому стані підприємства, аналіз якого проводиться за такими напрямками:

- аналіз фінансових результатів (прибуток, збиток);
- аналіз ліквідності (платоспроможності);
- аналіз ринкової позиції (ділова активність, конкурентоспроможність, стабільна динаміка ринкової позиції);
- аналіз тенденцій руху грошових коштів, прогноз тривалості договірних відносин[13].

Якісними факторами діяльності підприємства можуть бути коригувальні показники оцінки: позитивна кредитна історія; подання документів на першу вимогу; якість управління, включаючи особисті якості та кваліфікацію керівництва підприємства-позичальника; ділова репутація; ступінь залежності від державних субсидій; загальний стан ринку в цій сфері; загальне становище підприємства в конкуренції у своєму секторі чи сфері.

Якісні методи оцінки та прогнозування ймовірності банкрутства мають певні переваги та недоліки. З одного боку, на відміну від кількісних методів, вони дозволяють детально проаналізувати стан організації, а не спиратися на один критерій, який на практиці може бути спотворений різними обставинами (специфіка сфери діяльності організації, галузь, країна та інші фактори). З іншого боку, якісні методи є більш суб'єктивними, і їхні результати значною мірою залежать від кваліфікації та переконань спеціаліста, який проводить аналіз.

Крім того, проведення якісного аналізу вимагає значних трудовитрат, а в деяких випадках і наявності даних про діяльність підприємства, доступ до яких обмежений через специфіку діяльності підприємства. Ці обставини значно знижують інтерес до таких моделей.

Актуальність якісних моделей стосується сукупності критеріїв та показників, несприятливі поточні значення яких та/або динаміка їх розвитку дозволяють або не дозволяють робити висновки про фінансовий стан аналізованої підприємства в критичний момент.

Кількісні моделі зазвичай базуються на аналізі певного набору фінансових показників, розрахованих з урахуванням даних фінансової звітності підприємства, та порівнянні розрахованих показників з довідковими значеннями.

Таким чином, відповідно до критеріїв платоспроможності суб'єктів господарювання, для оцінки платоспроможності організацій використовуються такі показники:

- коефіцієнт поточної ліквідності (свідчить про загальну надійність організації щодо здійснення господарської діяльності своїми оборотними коштами та своєчасної оплати термінових зобов'язань організації);
- співвідношення застави до власних оборотних коштів (свідчить про наявність у організації власних оборотних коштів, необхідних для забезпечення її фінансової стійкості);
- співвідношення застави до активів (свідчить про здатність організації розраховуватися за своїми фінансовими зобов'язаннями після продажу активів).

Організація визнається неплатоспроможною, якщо як коефіцієнт поточної ліквідності, так і співвідношення застави до власних оборотних коштів мають значення, нижчі за нормативні значення, залежно від виду основної діяльності (галузевої належності).

Підставою для класифікації неплатоспроможності організації як стабільної змінної неплатоспроможності є неплатоспроможність організації за чотири квартали, що передують складанню останнього балансу.

Організація вважається постійно неплатоспроможною, якщо вона була неплатоспроможною протягом чотирьох кварталів, що передували складанню останнього балансу, а також якщо значення співвідношення фінансових зобов'язань до активів перевищує норму, встановлену на дату останнього балансу.

Джерелом інформації для аналізу платоспроможності є фінансова звітність, складена відповідно до вимог законодавства. Однак законодавчі акти щодо аналізу платоспроможності організацій та форми фінансової звітності періодично змінюються. Це передбачає зміну структури балансу, методології розрахунку фінансових показників та нормативів. Тому, для отримання достовірної інформації під час проведення фінансового аналізу важливо

враховувати аналізований період та керуватися чинними на той час нормативними правовими актами [33].

Для нормального функціонування економіки важливо, щоб суб'єкти господарювання реального сектору діяли правильно з фінансово-економічної точки зору. Для своєчасного виявлення негативних тенденцій у діяльності суб'єктів господарювання існують різні методи оцінки ризику банкрутства організацій. Кожен з них має свої особливості та обмеження у використанні.

РОЗДІЛ 2

КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ

ТзОВ «***»

2.1 Організаційно-економічна характеристика товариства

Основними видами діяльності є виробництво, переробка та реалізація продукції рослинництва та тваринництва, а також надання різноманітних робіт та послуг. Виробничий напрямок ТзОВ «***» визначено у план виробничо-фінансової діяльності як зернове. Господарство можна зарахувати до спеціалізованого, оскільки частка головної зернової галузі у загальній сумі виручки від продукції складає понад 50% за досліджувані роки (табл.2.1).

Таблиця 2.1

Розмір та структура товарної продукції ТзОВ «*»**

Продукція	2020 р.		2021 р.		2022 р.		2023 р.		2024 р.	
	тис. грн.	пит. вага, %	тис. грн.	пит. вага, %	тис. грн.	пит. вага, %	тис. грн.	пит. вага, %	тис. грн.	пит. вага, %
Зернові	4587	67	2009	32	3033	57	3203	67	1625	60
Соняшник	0	0	54	1	292	5	155	3	0	0
Картопля	88	1	26	0	0	0	0	0	0	0
Інша продукція рослинництва	28	0	3	0	112	2	231	5	315	12
РАЗОМ по рослинництву	4643	68	2092	33	3437	65	3589	75	1940	71
Продукція тваринництва, всього	1819	27	3716	59	1729	33	800	17	785	29
ВРХ	56	1	1031	16	1044	20	574	12	397	15
Коні	10	0	6	0	20	0	33	1	105	4
Свині	66	1	147	2	39	1	90	2	14	1
Вівці та кози	34	0	234	4	105	2	35	1	129	5
Птиця	0	0	25	0	0	0	0	0	6	0
Разом худоба і птиця	166	2	1443	23	1208	23	732	15	651	24
Молоко незбиране	671	10	505	8	181	3	0	0	0	0
Шерсть	51	1	33	1	17	0	16	0	134	5
Інша продукція тваринництва	37	1	0	0	5	0	52	1	0	0
Роботи та послуги	356	5	498	8	150	3	418	9	0	0
РАЗОМ	6818	100	6306	100	5316	100	4807	100	2725	100

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТзОВ «***»

Бачимо наступну картину товарної продукції: виробництво зернових культур у структурі товарної продукції становить 2020 р. – 68%, 2022 – 65%, 2024 – 71%, тоді як продукція тваринництва у складі структурної продукції становить 2020 – 27%, 2022 – 33%, 2024 – 29%.

Отже, виробництво тваринницької продукції носить додатковий характер і призначений для виробництва додаткової товарної продукції. Про розмір спеціалізованого сільськогосподарського підприємства можна судити за обсягом виробленої основної продукції в натуральному виразі, але даний показник результативний і формується під впливом багатьох чинників. Один із найбільш стабільних показників – земельна площа підприємства, з цим фактором найбільшою мірою пов'язана потреба в основних фондах та капітальних вкладеннях на виробниче будівництво, меліорацію (табл. 2.2)

Таблиця 2.2

Розмір та структура земельних ресурсів ТзОВ «*»**

Назва угідь	2020 р.		2021 р.		2022 р.		2023 р.		2024 р.	
	га	пит. вага, %	га	пит. вага, %	га	пит. вага, %	га	пит. вага, %	га	пит. вага, %
Загальна земельна площа - всього в т.ч.	15387	100,0	15023	100,0	14883	100,0	15274	100,0	15274	100,0
Усього с/г угідь із них	14530	94,0	14548	97,0	14408	97,0	14408	94,0	14408	94,0
рілля	10533	68,0	10547	70,0	10447	70,0	10447	68,0	10447	68,0
пасовища	3987	26,0	3991	27,0	3951	27,0	3951	26,0	3951	26,0
багаторічні насадження	0	0,0	10	0,1	10	0,1	10	0,1	10	0,1
Лісові масиви	0	0,0	0	0,0	0	0,0	288	2,0	288	2,0
Чагарникові рослини	370	2,0	82	1,0	82	1,0	82	1,0	82	1,0
Стави та водойми	217	1,0	217	1,0	217	1,0	217	1,0	217	1,0
Дороги (км)	73	0,5	73	0,5	73	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Болота	15	0,1	15	0,1	15	0,1	15	0,1	15	0,1
Інші землі	182	1,0	88	1,0	88	1,0	264	2,0	264	2,0

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТзОВ «***»

Загальна земельна площа за досліджувані роки змінилася незначно: знизився на 113 га, проте значні зміни спостерігаються у її структурі. У 2021 р. площа, що займає дерево-чагарникові рослини, знизилася на 288 га, дані землі стали враховуватиметься у 2023 р. у складі лісових масивів. У 2021 р. не використовуються землі частково було переведено на цінніші угіддя - багаторічні насадження, що становило 10 га, розмір яких до 2024 р. залишився незмінним.

Найбільш інтенсивним видом сільськогосподарських угідь є рілля, частку якої припадає 68 - 70% загальної площі, її розмір 2024 р. щодо 2020 р. змінився на 1 % і становив 10443 га. Площа пасовищ коливається незначно, у структурі загальної площі займає 26 - 27%. Наявні види угідь впливають на організацію сільськогосподарського виробництва, дозволяють займатися виробництвом зерна та інших культур, а також розвивати галузь тваринництва.

Із земельною площею тісно пов'язаний обсяг робіт у рослинництві, а він служить основою для виявлення потреби господарства в техніці та робочій силі. Основною продуктивною силою є трудові ресурси, це найважливіший фактор виробництва, раціональне використання якого забезпечує підвищення рівня виробництва продукції та економічної ефективності (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Склад та структура робочої сили ТзОВ «***»

Категорії працівників	2020 р.		2021 р.		2022 р.		2023 р.		2024 р.	
	осіб	пит. вага, %	осіб	пит. вага, %	осіб	пит. вага, %	осіб	пит. вага, %	осіб	пит. вага, %
Усього по організації	150	100	137	100	102	100	84	100	54	100
у тому числі: працівники, зайняті у с/г. виробництві з них:	121	81	113	82	83	81	65	77	41	76
робочі постійні в тому числі:	103	69	97	71	68	67	51	61	29	54
трактористи- машиністи оператори	22	15	16	12	15	15	15	18	5	9
машинного доїння,	6	4	7	5	4	4	1	1	1	2
скотарі ВРХ	14	9	15	11	11	11	3	4	1	2
працівники свинарника	6	4	7	5	6	6	6	7	5	9
працівники вівчарства	8	5	8	6	4	4	4	5	4	7

Продовження таблиці 2.3

працівники конярства	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2
Службовці з них:	17	11	15	11	14	14	13	15	11	20
Керівники-фахівці	9	6	9	7	7	7	7	8	6	11
Працівники, зайняті у підсобних виробництвах	25	17	22	16	17	17	17	20	12	22
Працівники торгівлі та громадського харчування	4	3	2	1	2	2	2	2	1	2

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТзОВ «***»

Загальна чисельність працівників за період із 2020-2024 років скоротилася із 150 до 54 чоловік, тобто. на 96 осіб, з них 40 осіб було зайнято сільськогосподарське виробництво. Чисельність трактористів – машиністів з 2020 – 2024 р. знизилася з 22 осіб до 5, працівників, зайнятих у галузі тваринництва із 29 осіб до 11. З цього випливає, що протягом 3-х років господарство веде політику скорочення чисельності робочої сили в. Чисельність фахівців залишається щодо незмінною.

Повноту використання трудових ресурсів можна оцінити за кількістю відпрацьованих днів та годин одним працівником за аналізований період часу, а також за ступенем використання фонду робочого часу.

Таблиця 2.4

Використання трудових ресурсів ТзОВ «***»

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Чисельність робітників, осіб	150	137	100	84	54
Відпрацьовано за рік одним робітником:					
днів	300	299	310	298	296
годин	2247	2299	2330	1964	2130
Середня тривалість робочого дня, год	7	8	8	7	7
Фонд робочого дня, тис. год.	337	315	233	165	115
Коефіцієнт використання робочого року	1,04	1,04	1,08	1,03	1,03
робочого дня	1,11	1,14	1,16	0,97	1,06

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТзОВ «***»

За аналізований період середня тривалість робочого дня в загалом не змінилася. Проте коефіцієнт використання робочого року показує, що

працівники задіяні у роботі протягом року практично без вихідних. Кількість відпрацьованих годин збільшується до 2022 р. зв'язку зі зниженням чисельності працівників, у 2024 р. коефіцієнт використання робочого дня показує, що працівники працюють на 0,06 більше, ніж передбачено нормативом. Далі проаналізуємо продуктивність праці цьому господарстві.

Таблиця 2.5

Продуктивність праці у ТзОВ «*»**

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Обсяг виробництва продукції, тис. грн.	13505	8003	10004	6704	3336
Чисельність робітників, осіб	150	137	100	84	54
Фонд робочого дня, тис. год.	337	315	233	165	115
Вироблено всієї продукції на:					
– 1 середньорічного працівника, тис. грн.	90	58	100	80	62
- 1 особа. год., грн.	40	25	43	41	30

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТзОВ «***»

Можна зауважити, що обсяг валової продукції до 2024 р. 2020 р. знизився вчетверо на 10 млн. грн. Продуктивність праці на 1 працівника за аналізований період коливається і на 2024 р. становить 62 тис. грн. Необхідною умовою процесу виробництва є наявність коштів виробництва, що складаються із засобів праці та предметів праці. Виражені у вартісній формі засоби виробництва є виробничі фонди, які поділяються на основні та оборотні залежно від терміну служби та характеру участі у виробничому процесі.

Таблиця 2.6

Динаміка основних фондів ТзОВ «*»**

Назва основних фондів	2020 р.		2021 р.		2022 р.		2023 р.		2024 р.	
	тис. грн.	пит. вага, %	тис. грн.	пит. вага, %	тис. грн.	пит. вага, %	тис. грн.	пит. вага, %	тис. грн.	пит. вага, %
Будинки	40174	53,0	40174	54,0	40174	56,0	39642	62,0	28094	57,0
Споруди	18908	25,0	18908	25,0	19187	27,0	18483	29,0	17996	36,0
Машини та обладнання	14480	19,0	11464	15,0	9504	13,0	4539	7,0	2636	5,0
Транспортні засоби	762	1,0	762	1,0	694	1,0	441	1,0	114	0,2
Інвентар	313	0,4	313	0,4	34	0,0	34	0,1	25	0,1
Робоча худоба	57	0,1	50	0,1	159	0,2	52	0,1	32	0,1
Продуктивна худоба	1781	2,0	2729	4,0	1941	3,0	939	1,0	778	2,0
Багаторічні насадження	14	0,0	14	0,0	14	0,0	14	0,0	0	0,0
РАЗОМ:	76176	100	74414	100	71707	100	64144	100	49675	100

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТзОВ «***»

За аналізований період ціна будівель знизилася на 1132 тис. грн. чи 142%, машин і устаткування 11844 тис. грн., що пов'язані з зносом та вибуттям з експлуатації, а також продажем у рахунок боргових зобов'язань.

Помітна тенденція зниження і щодо виробничого та господарського інвентарю. За досліджуваний період спостерігаються стрибки у вартості продуктивної худоби: 2020 - 57; 2021р - 50; 2022р. - 159; 2024 - 32 тис. грн., вартість багаторічних насаджень у 2024 р. дорівнює 0.

Структура оборотних засобів визначається спеціалізацією господарства. Розглянемо вартість та структуру оборотних коштів ТзОВ «***».

Таблиця 2.7

Розмір та структура оборотних коштів ТзОВ «***»

Назва оборотних фондів	2020 р.		2021 р.		2022 р.		2023 р.		2024 р.	
	тис. грн.	пит. вага, %	тис. грн.	пит. вага, %	тис. грн.	пит. вага, %	тис. грн.	пит. вага, %	тис. грн.	пит. вага, %
Запаси, в т.ч.	5955	74	5689	72	5562	71	4628	64	2974	65
- сировина, матеріали та ін. аналогічні цінності	2208	28	1138	14	1323	17	982	14	830	18
- тварини на вирощуванні та відгодівлі	2429	30	2336	29	1644	21	1487	21	234	5
- Витрати в незавершеному виробництві	1289	16	2262	29	2590	33	2159	30	1910	42
- готова продукція та товари для перепродажу	29	0	13	0	5	0	0	0	0	0
ПДВ	890	11	955	12	972	12	972	14	972	21
Дебіторська заборгованість	1171	15	1280	16	1292	17	1585	22	608	13
покупці та замовники	1103	14	1264	16	1292	17	1585	22	608	13
інші дебітори	68	1	16	0		0	0	0	0	0
Кошти та короткострокові фінансові вкладення									20	0
РАЗОМ:	8016	100	7924	100	7826	100	7185	100	4574	100

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТзОВ «***»

Основну частину оборотних фондів представляють запаси (витрати на незавершеному виробництві, тварини на вирощуванні та відгодівлі). Вартість

оборотних коштів підприємства за досліджуваний період має тенденцію до зниження. У структурі відбулися деякі зміни: так у 2020р. запаси займали 75%, а 2024р. - 65%. Збільшується дебіторська заборгованість, а також ПДВ із придбаних цінностей. Склад машинно-тракторного парку в рослинництві відображено в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Динаміка машинно-тракторного парку ТзОВ «***»

Назва	Роки				
	2020	2021	2022	2023	2024
Трактори всіх марок	36	32	25	16	15
Трактори на яких змонтовано машини	2	2	2	0	0
Тракторні причеми	5	5	5	3	3
Сівалки	13	13	13	13	10
Комбайни - всього, в т.ч.	11	11	8	6	5
зернозбиральні комбайни	9	9	6	6	5
силосозбиральні комбайни	2	2	2	2	2
Жатки рядкові та валкові	4	4	4	4	3
Доїльні установки та агрегати	1	1	1	1	1
Транспортери для збирання гною	3	3	3	3	2
Автомобілі вантажоперекладальні	37	36	33	31	15

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТзОВ «***»

У період 2021-2022 р. господарство було оснащено сільськогосподарською та несільськогосподарською технікою, однак у 2023 р., машинно-тракторний парк було частково розпродано, тенденція скорочення спостерігається до 2024 р. включно. Господарство зазнає колосальних збитків від своєї діяльності через нестачі коштів державного фінансування, зношеності матеріально-технічної бази, нераціональної організації праці та багатьох факторів. Отже, розглянемо фінансовий результат діяльності ТзОВ «***» (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Загальний фінансовий результат діяльності ТзОВ «***»

Показники	Роки				
	2020	2021	2022	2023	2024
Виторг від реалізації продукції, всього: тис. грн.	5927	4571	4998	4907	2725
Повна собівартість реалізованої продукції, загалом: тис. грн.	4856	5436	7040	6095	4344
Прибуток (збиток), тис. грн.	1071	-865	-2042	-1188	-1619

Продовження таблиці 2.9

Рівень рентабельності господарської діяльності (збитковості) всього, %	22	-16	-29	-19	-37
Рентабельність продажів, %	18	-19	-41	-24	-59
Окупність витрат, %	122	84	71	81	63

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТзОВ «***»

Рівень рентабельності 2020 р. показує, що господарство отримало на 1 грн. витрат 22 коп. прибутку, отже на 22% окупилися витрачені ресурси, рентабельність продажів показує, що з 1 грн. продажів, господарство має 18 коп. прибутку. Проте з 2021 р. усі показники у динаміці знижуються та у 2024р. господарство отримало -1,619 млн. збитків, тобто. на 1 грн. Витрат було отримано 37 коп. збитків, витрати не окупилися на 27%, і з 1 грн. продажів господарство отримало 59 коп. збитків.

2.2 Аналіз майнового стану ТзОВ «***»

Аналіз фінансового стану підприємства починається з вивчення його майна, оцінки складу, структури, розміщення та використання коштів (активів) та джерел їх формування (пасивів) за даними балансу. Для цього складається порівняльний аналітичний баланс, у якому статті активу групуються за ступенем наростання ліквідності, а джерела – за терміновості настання зобов'язань.

Порівняльний аналітичний баланс дозволяє зробити висновок про те, через які джерела був приплив нових коштів та в які активи ці кошти були вкладені. Розглянемо позиції оцінки майнового стану ТзОВ «***» за запропонованим порівняльним балансом (табл. 2.10).

Дані балансу показують, що за аналізований період валюта балансу скоротилася на 44%, що у сумі становило 13403 тис. грн. Зниження валюти балансу відбулося за рахунок збільшення позикових коштів на 60% (4828 тис. грн.), які впливають на підвищення ступеня фінансових ризиків. Позикові кошти зростають вищими темпами, ніж власні, це призвело до зниження частки власних коштів на 160% у валюті балансу, що призводить до зниження фінансової

незалежності господарства. Зниження власних коштів відбулося за рахунок збільшення непокритого збитку минулих років та звітного періоду на 17059 тис. грн., а також зменшення додаткового капіталу на 34%.

Для того, щоб зробити попередній висновок про майнове становище організації, необхідно вивчити ряд співвідношень між конкретними видами майна та джерелами їх формування. Інтерес для аналітика представляє коефіцієнт забезпеченості поточної діяльності власними оборотними коштами вважається, що не менше 10% вартості оборотних активів має бути сформовано за рахунок власних джерел.

Таблиця 2.10

Порівняльний аналітичний баланс ТзОВ «***»

Статті балансу	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.	2024р.
Актив – всього	25094	23493	22237	19966	17071
1. Необоротні активи, зокрема:	17078	15569	14411	12781	12497
-нематеріальні активи	0	0	0	0	0
-основні засоби	16715	15206	14048	12418	362
-незакінчене будівництво	362	362	362	0	0
-Довгострокові фінансові вкладення	1	1	1	0	0
2. Оборотні активи, зокрема:	8016	7924	7826	7185	4574
• матеріальні оборотні кошти	6845	6644	6534	5600	3946
• дебіторська заборгованість	1171	1280	1292	1585	608
• кошти та короткострокові фінансові вкладення	0	0	0	0	20
Пасив - всього	25094	23493	22237	19966	17071
1. Власні кошти, зокрема:	10631	5999	3933	1620	-2220
• статутний капітал	300	300	300	300	300
• додатковий капітал	16059	15518	15518	15464	15464
• непокритий збиток	-6634	-9819	-11885	-14144	-17984
2. Позикові кошти	14463	17494	18304	18346	19291
-довгострокові зобов'язання	166	0	0	0	0
-короткострокові кредити та позики	2572	3437	2257	2165	2294
-кредиторська заборгованість.	11725	14057	16047	16181	16997

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТзОВ «***»

У нашому випадку $2024 \text{ р.} = -2220/4574 = -48\%$. Іншими словами, оборотні активи не покриваються власними джерелами, а отже поточне фінансове становище господарства визнається незадовільним.

Одночасно можна прорахувати забезпеченість власними оборотними засобами запасів та витрат. Для цього порівнюються величина власних коштів у обороті та вартість матеріальних оборотних коштів:

$$\text{на 2020 р.} = -6447/5955 = -1,$$

$$\text{на 2024 р.} = -14717/2974 = -4,94.$$

У порівняльному аналітичному балансі (табл. 11) у рядок матеріальні оборотні кошти включаються запаси –ряд.210; податок на додану вартість – стор.220; інші оборотні активи – ряд. 270. оцінки забезпеченості матеріальних оборотних коштів власними джерелами сума береться лише за рядком 210 .

На кінець 2020 р. матеріальні оборотні кошти не були сформовані за рахунок власних джерел на 108%, до кінця 2024 р. 494%. Нестача власних коштів призводить до збільшення короткострокової кредиторської заборгованості та зменшення перманентного капіталу.

Ефективність використання капіталу характеризується його віддачею, рентабельністю як відношення суми прибутку до середньорічної суми основного та оборотного капіталу.

Таблиця 2.12

Показники ефективності використання капіталу ТзОВ «*»**

Показник	2020 р.	2024 р.
Прибуток підприємства, тис. грн.	1071	-1619
Виторг від реалізації продукції, тис. грн.	5927	2725
Сума власного капіталу, тис. грн.	10631	-2220
Рентабельність капіталу, %	10	73
Рентабельність продажів, %	18	-59
Коефіцієнт оборотності капіталу	0,558	-1,227
Зміна рентабельності капіталу, % за рахунок: рентабельності продажів	-43	
Коефіцієнта оборотності	-106	
Віддача капіталу, всього, %	-149	

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТзОВ «***»

Віддача капіталу за звітний період знизилася на 149%, за рахунок зниження рентабельності продажів проти 2020 р. $(-(59 - 18) \cdot 0,558 = -43)$ на 43%; за рахунок зниження коефіцієнта оборотності $(-(1,227 - 0,558) \cdot (-59) = -106)$ на 106%.

Оскільки оборотність капіталу тісно пов'язана з його рентабельністю і є одним із показників, що характеризують інтенсивність використання коштів підприємства та його ділову активність, у процесі аналізу необхідно детально вивчити показники оборотності капіталу.

Слід виділити оборотність всього сукупного капіталу підприємства, у тому числі основного та оборотного. Швидкість оборотності капіталу характеризується такими показниками: коефіцієнтом оборотності (КОБ); тривалістю одного обороту (П про).

$K_{\text{про}} = \text{виручка від реалізації} / \text{середньорічну вартість капіталу}$

$P_{\text{об}} = \text{кількість календарних днів у періоді} / \text{коефіцієнт оборотності капіталу}$.

Таблиця 2.13

Аналіз тривалості обороту капіталу ТзОВ «*»**

Показник	2023 р.	2024 р.	Зміни
Виторг від реалізації продукції, тис. грн.	4907,00	2910,00	-1997,00
Вартість сукупного капіталу, тис. грн.	19966,00	17071,00	-2895,00
У тому числі оборотного капіталу	7185,00	4574,00	-2611,00
Коефіцієнт оборотності всього капіталу	0,25	0,17	-0,08
У тому числі оборотного капіталу	0,68	0,64	-0,05
Тривалість обороту всього капіталу, дні	1465,00	2112,00	647,00
У тому числі оборотного капіталу	527,00	566,00	39,00

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТзОВ «***»

Таким чином, порівняно з 2023 р. оборотність капіталу сповільнилася на 647 днів, а оборотного капіталу – на 39 днів. У процесі аналізу необхідно вивчити зміну оборотності оборотного капіталу.

Таблиця 2.14

Аналіз тривалості обороту оборотного капіталу ТзОВ «*»**

Показник	2023 р.	2024 р.	Зміни
Загальна сума оборотного капіталу, тис. грн.	7185	4574	-2611
у тому числі в:			
запасах	4628	2974	-1654
дебіторської заборгованості	1585	608	-977
Одноразовий виторг від реалізації продукції, тис. грн.	14	8	
Загальна тривалість обороту оборотного капіталу, дні	527	566	39
у тому числі в:			
запасах	340	368	28
дебіторської заборгованості	116	75	-41

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТзОВ «***»

Тривалість обороту капіталу, вкладеного в оборотні активи, знизилася, оскільки відбувається різке зниження вартості запасів та дебіторської заборгованості. Сума вивільнених коштів з обороту зв'язку з прискоренням (-E) або додатково залученими коштами в обіг (+E) при уповільненні оборотності капіталу визначається множенням одноденного обороту щодо реалізації на зміну тривалості обороту. У нашому випадку, у зв'язку з уповільненням оборотності капіталу 39 днів додатково залучено в обіг капіталу у сумі 312 тис. грн. ($\pm E = 8 \cdot (566 - 527) = 312$).

Для забезпечення прискорення оборотності капіталу пропонується більш повно використовувати матеріальні та трудові ресурси, прискорити процес відвантаження продукції та оформлення розрахункових документів, скорочення часу знаходження коштів у дебіторській заборгованості.

Далі вивчається співвідношення більш ліквідних оборотних коштів з поточними зобов'язаннями вважається, що сума дебіторської заборгованості, грошових коштів та короткострокових фінансових вкладень не повинна бути менше загальної величини кредиторської заборгованості та короткострокових позик та кредитів.

На початок 2024 року господарство могло погасити за рахунок наявних у його грошових коштів, короткострокових фінансових вкладень та короткострокової дебіторської заборгованості 8,6% ($1585/18346 = 0,0863$) строкових зобов'язань, до кінця року - 3,3% ($628/19291 = 0,0325$).

Для розробки конкретних заходів щодо нормалізації структури балансу та забезпечення платоспроможності господарства необхідно детальніше вивчити його фінансовий стан та платоспроможність.

2.3 Аналіз показників фінансової стійкості та платоспроможності

Після загальної оцінки майнового стану господарства та його Зміни за аналізований період вивчається його фінансова стійкість. Вона є основним

критерієм надійності господарства як комерційного партнера, дозволяє оцінити можливість забезпечувати безперебійний процес фінансово-господарської діяльності та ступінь покриття коштів, вкладених у активи власними джерелами.

Структура активів та пасивів може бути представлена наступним чином:

$$\Phi + M + Z_d + O = C + D + K + Z_k,$$

де Φ - основні засоби та вкладення;

M - матеріальні оборотні кошти (запаси та витрати);

Z_d – дебіторська заборгованість;

O – кошти та короткострокові фінансові вкладення;

C – джерела власні кошти (капітал і резерви);

D - довгострокові позики та кредити;

K – короткострокові позики та кредити;

Z_k - кредиторська заборгованість.

Майновий стан підприємства визначається величиною власні кошти в обороті, які розраховуються як різниця між власними джерелами та необоротними активами ($C - \Phi$). Достатність джерел формування матеріальних оборотних коштів може характеризувати різні умови фінансової стійкості, серед яких виділяють такі:

1. Абсолютна фінансова стійкість, за якої матеріальні оборотні кошти формуються за рахунок власних коштів

$$M \leq C - \Phi.$$

2. Нормальна фінансова стійкість: матеріальні оборотні кошти формуються за рахунок чистих мобільних активів (власних оборотних коштів та довгострокових позик та кредитів)

$$M \leq C - \Phi + D.$$

3. Нестійкий фінансовий стан: матеріальні оборотні кошти формуються за рахунок власних оборотних коштів, довгострокових та короткострокових позик та кредитів

$$M \leq C - \Phi + D + K.$$

У цій ситуації умова платоспроможності порушується, але зберігається можливість відновлення рівноваги за рахунок поповнення власних джерел та збільшення власних оборотних коштів.

4. Кризовий фінансовий стан: матеріальні оборотні кошти перевищують величину джерел їх формування, тобто загальну вартість власних коштів у обороті, довгострокових позик та кредитів

$$M \geq C - \Phi + Д + К.$$

У процесі аналізу (табл. 2.15) було виявлено, що підприємство вважається неплатоспроможним, оскільки не витримується умова платоспроможності - кошти, короткострокові фінансові вкладення та дебіторська заборгованість не покривають кредиторську заборгованість. Підприємство знаходиться у кризовому фінансовому становищі, на кінець 2024 р. брак власних коштів на покриття оборотних коштів дорівнює 16,3 млн. грн. В цьому випадку необхідно обґрунтоване зниження вартості матеріальних обігових коштів.

Проаналізуємо коефіцієнти, що дозволяють детальніше вивчити фінансове становище організації (табл. 2.16).

Таблиця 2.16

Динаміка коефіцієнтів фінансової стійкості ТзОВ «***»

Показники	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.	2024р.
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,424	0,255	0,177	0,081	-0,130
Коефіцієнт фінансування	0,735	0,343	0,215	0,088	-0,115
Коефіцієнт капіталізації	1,360	2,916	4,654	11,325	-8,690
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами поточних активів	-0,804	-1,208	-1,339	-1,553	-3,218
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами запасів та витрат	-1,083	-1,682	-1,884	-2,412	-4,949
Індекс постійного активу	1,606	2,595	3,664	7,890	-5,629
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,378	-1,595	-2,664	-6,890	6,629
Коефіцієнт реальної вартості майна	0,805	0,789	0,808	0,779	0,871

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТзОВ «***»

Усі наведені коефіцієнти мають самостійний зміст, разом з тим вони пов'язані між собою як показники, що характеризують фінансову стійкість, вони знаходяться у прямій залежності від зміни фінансової стійкості, тобто. зростання кожного з них підтверджує зміцнення фінансової стійкості, і навпаки.

Коефіцієнт фінансової незалежності показує, яка частина майна організації сформовано з допомогою власні кошти. 2020 р. 42% майна підприємства було сформовано за рахунок власних коштів, у динаміці цей показник знижується і до 2024 р. брак власні кошти становила 13%. При зниженні даного коефіцієнта неможливо розраховувати на довіру з боку банків та інших інвесторів, нормативне значення цього коефіцієнта 0,5.

Коефіцієнт фінансування показує розмір власні кошти, що припадають на одиницю позикових джерел. На 2020 р. на од. позикових джерел припадало 73 коп. власних коштів, до 2024 р. даний показник знизився до -0,115.

Коефіцієнт капіталізації – показує розмір позикових коштів, що припадають на одиницю своїх. За аналізований період позиковий кошти збільшуються.

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами поточних активів показує, яка частина власних коштів сформована за рахунок власних джерел.

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами запасів та витрат показує, яка частина матеріальних оборотних коштів сформовано за рахунок власних джерел.

Індекс постійного активу вказує на частку іммобілізованих коштів у власних джерелах повинен становити не менше 0,5-0,6, до 2023 р. цей показник збільшується, в 2024 р. відсутні іммобілізовані Гроші у своїх джерелах, показник дорівнює -5,629.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує частку мобільних засобів у власних джерелах повинен становити не менше 0,5 - за аналізований період, цей показник знижується до -6,890, проте в 2024 р. дорівнює 6,629, у зв'язку з тим, що індекс постійного активу знизився до - 5,629.

Коефіцієнт реальної вартості майна характеризує виробничий потенціал підприємства.

Одночасне зростання всіх показників неможливе, коефіцієнт маневреності власного капіталу та індекс постійного активу у сумі дають 1, тобто якщо

знижується коефіцієнт маневреності, то індекс постійного активу зростає, і навпаки.

Для загальної оцінки зміни фінансової стійкості може бути використана наступна формула:

$$\Delta\Phi_y = (1 + 2 \cdot k_d + k_{об} + k_p + k_{п} + k_{ф})_к / (1 + 2 \cdot k_d + k_{об} + k_p + k_{п} + k_{ф})_н - 1,$$

Де $\Delta\Phi_y$ - зміна фінансової стійкості в аналізованому періоді;

k_d – коефіцієнт залучення довгострокових позик;

$k_{п}$ - коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними засобами;

k_p - Коефіцієнт реальної вартості майна;

$k_{п}$ – індекс постійного зростання;

$k_{ф}$ - Коефіцієнт фінансування;

н - значення показника на кінець та початок періоду.

Якщо $\Delta\Phi_y$ більше 0, фінансова стійкість зміцніла, якщо менше 0 – ослабла. Розглянемо зміну фінансової стійкості за коефіцієнтами на Приклад даних таблиці 14. Розрахунки показують, що практично всі коефіцієнти до кінця 2024р. знизилися в порівнянні з 2020 р, це призвело до послаблення фінансової стійкості.

Розглянемо з прикладу 2024 р.:

$$\Delta\Phi_y = (1 + 2 \cdot 0 - 4,949 + 0,871 - 5,629 - 0,115) / (1 + 2 \cdot 0,015 - 1,083 + 0,805 + 1,606 + 0,735) - 1 = -8,822 / 3,093 = -2,852 - 1 = -3,852$$

Тобто. протягом 2024 року фінансова стійкість знизилася на 385%. Щоб встановити причини такого зниження, *методом ланцюгових підстановок* розрахуємо вплив зміни конкретних видів коштів на фінансову стійкість.

Для цього розглянемо такі *факторні моделі*:

$\Phi_{ун} = 3,093$; $\Phi_{ук} = -8,822$ - зміна склала: $-8,822 - 3,093 = -11,915$ це викликано:

1. зниження власного капіталу 12,800 млн. грн. знизило фінансову стійкість на 12,151 пункти:

$$1 + ((-2220 - 17078) / 6398) + 0,805 + (17078 / -2220) + (-2220 / 14463) = -9,058 - 3,093 = -12,157$$

2. зниження вартості необоротних активів підвищило фінансову стійкість на 2, 780 пункти:

$$1 + ((-2220 - 12497) / 6398) + 0,805 + (12974 / -2220) + (-2220 / 14463) = -6,278 + 9,058 = 2,780$$

3. зменшення вартості матеріальних оборотних засобів на 2,9 млн. грн. знизило фінансову стійкість на 2,648 пункти:

$$1 + ((-2220 - 12497) / 2974) + 0,805 + (12974 / -2220) + (-2220 / 14463) = -8,926 + 6,278 = -2,648$$

4. Зниження вартості виробничих ресурсів на 5,4 млн. грн. знизило фінансову стійкість на 0,212 пунктів:

$$1 + ((-2220 - 12497) / 2974) + 0,593 + (12974 / -2220) + (-2220 / 14463) = -9,138 + 8,926 = -0,212$$

5. Зменшення вартості майна на 8 млн. грн. зміцнило фінансову стійкість на 0, 278 пункти:

$$1 + ((-2220 - 12497) / 2974) + 0,871 + (12974 / -2220) + (-2220 / 14463) = -8,860 + 9,138 = 0,278$$

6. Збільшення вартості позикових коштів у 5 млн. грн. дозволило зміцнити фінансову стійкість на 0,038 пункту:

$$1 + ((-2220 - 12497) / 2974) + 0,871 + (12974 / -2220) + (-2220 / 19291) = -8,822 + 8,860 = 0,038$$

Таким чином, більшість факторів вели до зниження фінансової стійкості, найбільш помітний вплив серед них мали зниження вартості власного капіталу, матеріальних оборотних коштів, виробничих ресурсів, поряд із збільшенням позикових коштів. Вивчення платоспроможності дозволяє порівняти наявність та надходження коштів із платежами першої необхідності.

Платоспроможність характеризується коефіцієнтами ліквідності, які розраховуються як відношення різних видів оборотних засобів до величини термінових зобов'язань, вони показують яку частину короткострокових

зобов'язань організація може погасити у разі звернення конкретних видів оборотних коштів у гроші.

Коефіцієнт поточної ліквідності (табл. 2.17) на кінець 2024 р. був нижчим нормативу – 0,237, у динаміці цей показник також знижується можна зробити висновок про те, що термінові зобов'язання зростали вищими темпами, ніж активи, що швидко реалізуються.

Таблиця 2.17

Динаміка коефіцієнтів ліквідності ТзОВ «***»

Показники	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.	2024р.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0	0	0	0	0
Коефіцієнт критичної ліквідності	0,082	0,073	0,071	0,086	0,032
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,561	0,453	0,428	0,392	0,237

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТзОВ «***»

Зміна рівнів коефіцієнта поточної ліквідності може статися за рахунок зменшення або збільшення суми за кожною статтею поточних активів або пасивів, тому визначимо зміну рівня поточної ліквідності за рахунок даних факторів (табл.2.18)

Таблиця 2.18

Факторний аналіз коефіцієнта поточної ліквідності ТзОВ «***»

Фактор	2020р.	2024р.	Абсолютний приріст, тис. грн	Частка фактору в загальній сумі приросту, %	Розрахунок впливу	Рівень впливу
Активи:	8016	4574	-3442	100	0,316-0,561	-0,245
запаси	5955	2974	-2981	86,6	0,866*(-0,245)	-0,212
дебіторська заборгованість	1171	608	-563	16,4	0,164*(-0,245)	-0,040
кошти та короткострокові фінансові вкладення	0	20	20	-0,6	-0,006*(-,245)	0,001
Пасиви:	14297	19291	4994	100,0	0,237-0,316	-0,079
кредиторська заборгованість	11725	16997	5272	105,6	1,056*(-0,079)	-0,083
кредити та позики	2572	2294	-278	-5,6	-0,056*(-,079)	0,004

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТзОВ «***»

У звітному 2024 році порівняно з 2020 р. коефіцієнт поточної ліквідності знизив своє значення на 0,323 пункту. У тому числі за рахунок зниження активів на 0,245 пункту, за рахунок зміни поточних пасивів на 0,079 пунктів. Найбільший вплив зробило збільшення кредиторської заборгованості на 5272 тис. грн., і навіть зниження вартості запасів на 2981 тис. грн.

Отже, необхідний рівень платоспроможності організації визначається структурою та станом активів та пасивів. за наведеним коефіцієнтам можна визначити структуру оборотних активів, забезпечує платоспроможність організації, та співвідношення термінових зобов'язань із конкретними видами оборотних коштів (табл.2.19).

Таблиця 2.19

Склад та структура оборотних коштів ТЗОВ «***»

Види оборотних коштів	2020р				2024 р.				Розраховані рівні, %	Відхилення від розрахованого рівня	
	На початок року		На кінець року		На початок року		На кінець року			На початок 2024 року	На кінець 2024 року
	тис .грн.	у % до загальної	тис. .грн.	у % до загальної	тис.грн.	у % до загальної	тис. грн.	у % до загальної			
Кошти та короткострокові фінансові вкладення	0	0	0	0	0	0	0	0	10	-10	-10
Дебіторська заборгованість	1799	22	1171	16	1585	26	608	17	25	1	-8
Довгострокова дебіторська заборгованість	0	0	0	0	0	0	0	0	-	0	
Матеріальні оборотні засоби	6398	78	5955	84	4628	74	2974	83	65	9	18
Загальна величина оборотних коштів	8197	100	7126	100	6213	100	3582	100	100	0	0

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТЗОВ «***»

Так, мінімальні значення коефіцієнта абсолютної ліквідності 02; коефіцієнта критичної ліквідності – 0,7; коефіцієнта поточної ліквідності – 2.

Звідси можна вивести такі співвідношення: $0,20 = (\text{кошти} + \text{короткострокові фінансові вкладення}) / \text{термінові зобов'язання}$; $0,70 = (\text{кошти} + \text{короткострокові фінансові вкладення} + \text{короткострокова дебіторська заборгованість}) / \text{термінові зобов'язання}$; $2 = (\text{кошти} + \text{короткострокові фінансові вкладення} + \text{дебіторська заборгованість} + \text{матеріальні оборотні кошти}) / \text{термінові зобов'язання}$; якщо 2 приймаємо за 100%, то $0,70 = 0,70 / 2 \cdot 100\% = 35\%$ та $0,2 = 0,2 / 2 \cdot 100\% = 10\%$. Звідси кошти та короткострокові фінансові вкладення мають становити 10% усіх оборотних коштів підприємства; дебіторська заборгованість – 25% ($35\% - 10\%$); матеріальні оборотні кошти – 65% ($100\% - 35\%$).

Дані таблиці 2.19 показують, що відставання фактичного рівня дебіторської заборгованості на кінець 2024 р. від розрахованого, відсутність грошових коштів, як найбільш ліквідних активів, перевищення вартості матеріально оборотних коштів на 18% і призвело до того, що коефіцієнт поточної ліквідності стає нижчим за норматив.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ

ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ТЗОВ «***»

3.1 Взаємозв'язок платоспроможності з основними факторами виробництва

Процеси господарської діяльності залежать від великої кількості факторів. Як правило, кожен фактор окремо не визначає досліджуване явище у всій повноті. Тільки комплекс факторів у їхньому взаємозв'язку може дати більш менш повне уявлення про характер досліджуваного явища. Показником фінансової стійкості є коефіцієнт поточної ліквідності. Багато в чому його величина залежить від величини позикових коштів та оборотного капіталу, коефіцієнта ефективності (прибуток звітного періоду/виручка від реалізації), коефіцієнта оборотності запасів. Оскільки кореляційний зв'язок з достатньою виразністю та повнотою проявляється тільки в масі спостережень, обсяг вибірки має бути достатнім, оскільки лише у масі спостережень згладжується вплив інших факторів.

При обробці матеріалу був використаний метод статистичних угруповань, що складається з наступних етапів: формування вибірки підприємств аналогічного типу, що містить як збанкрутілі підприємства, і уникнули банкрутства; визначення складу показників, що характеризують фінансовий стан підприємства.

Рівняння регресії, або статистична модель зв'язку соціально-економічних явищ, є достатньо адекватною реальному моделюється явище або процесу і може бути виражена функцією:

$$Y_x = f(x_1, x_2, \dots, x_k).$$

Однією з проблем побудови рівняння регресії є їх розмірність, тобто визначення числа факторних ознак, що включаються до Модель.

Практика виробила певний критерій, що дозволяє встановити співвідношення між числом факторних ознак, що включаються в модель, та обсягом досліджуваної сукупності: число факторних ознак має бути у 4 - 5 разів менше обсягу досліджуваної сукупності.

Як результативна ознака (Y) виберемо показник, характеризує платоспроможність підприємства – коефіцієнт поточної ліквідності.

Як факторні ознаки нами були відібрані наступні:

x_1 - величини дебіторської заборгованості, млн. грн.;

x_2 - величини оборотних коштів, млн. грн.;

x_3 - величини позикових коштів, млн. грн.;

x_4 - коефіцієнта оборотності запасів;

x_5 – коефіцієнта ефективності (прибуток звітного періоду/виручка від реалізації).

Усі обчислення були реалізовані за допомогою прикладних програм MICROSOFT EXCEL.

На початку нами вивчався вплив кожного з відібраних факторів на результат за допомогою кореляційного аналізу (табл.3.1).

Таблиця 3.1

Результати рішення кореляційно-регресійної моделі ТзОВ «*»**

	Y – коефіцієнт поточної ліквідності	x_1 – величина дебіторської заборгованос ті	x_2 – величина оборотних коштів	x_3 – величина кредиторс ької заборгова ності	x_4 – коефіцієнт оборотності запасів	x_5 – коефіцієнт ефективно сті
Y	1					
x_1	0,731	1				
x_2	0,584	0,657	1			
x_3	-0,704	-0,192	-0,155	1		
x_4	0,114	-0,358	-0,266	-0,550	1	
x_5	0,767	0,593	0,480	-0,698	-0,074	1

Таблиця 3.2

Регресійна статистика

Показники	Значення
Множинний R	0,952
R-квадрат	0,907
Нормований R-квадрат	0,874
Стандартна помилка	0,224
Спостереження	20

Джерело: власні дослідження

Коефіцієнти парної кореляції характеризують тісноту зв'язку між двома показниками, у загальному вигляді, це означає з урахуванням взаємозв'язків факторів, які впливають на результативний показник.

Таблиця 3.3

Коефіцієнти регресійного рівняння

Показники	Коефіцієнти
Y-перетин	1,319
Змінна X 1	0,277
Змінна X 2	0,033
Змінна X 3	-0,043
Змінна X 4	-0,044
Змінна X 5	0,916

Джерело: власні дослідження

Дослідження показало, що найбільш сильний вплив на рівень коефіцієнта поточної ліквідності надає величина дебіторської заборгованості – 0,731,

коефіцієнт ефективності – 0,767,

величина оборотних коштів – 0,584,

трохи нижче залежність між коефіцієнтом 54 оборотності запасів та поточної ліквідністю – 0,114.

Зі збільшенням даних показників рівень поточної ліквідності збільшується (пряма зв'язок). У разі збільшення кредиторської заборгованості (-0,704) рівень поточної ліквідності знижується – зворотний зв'язок.

Величина кредиторської заборгованості знижуватиметься зі збільшенням коефіцієнта оборотності запасів на 0,54 пункти, коефіцієнта ефективності на 0,70 пунктів.

Коефіцієнт множинної кореляції, що характеризує спільне вплив розглянутих факторів дорівнює 0,952 ($R = 0,952$).

Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,9523 = 0,744$. Отже, на 74,4 % зміни значення коефіцієнта поточної ліквідності залежить від зміни розглянутих факторів.

Наступний етап кореляційного аналізу – розрахунок рівняння зв'язку (Регресії).

Рішення проводиться кроковим способом.

На кожному кроці розраховується рівняння зв'язку, множинний коефіцієнт кореляції (R), і детермінації (D), F – відношення (критерій Фішера) та ін. допомогою яких оцінюється надійність рівняння зв'язку. Величина їх на кожному кроці порівнюється з попередньою. Чим вища величина коефіцієнтів кореляції та критерію Фішера і чим нижча стандартна помилка (ϵ), тим точніше рівняння зв'язку визначає залежність.

Таблиця 3.4

Результати розрахунку рівняння зв'язку

№ п. /п.	Рівняння зв'язку	R	D	F	ϵ
X1	$Y_x = 0,75 + 0,535 x_1$	0,731	0,535	20,6	0,44
X2	$Y_x = 0,594 + 0,447 x_1 + 0,053 x_2$	0,744	0,553	21,54	0,44
X3	$Y_x = 1,22 + 0,380 x_1 + 0,044 x_2 - 0,07 x_3$	0,937	0,878	26,53	0,25
X4	$Y_x = 1,11 + 0,394 x_1 + 0,045 x_2 - 0,07 x_3 + 0,07 x_4$	0,938	0,880	27,3	0,24
X5	$Y_x = 1,32 + 0,28x_1 + 0,033 x_2 - 0,043 x_3 - 0,044 x_4 + 0,916 x_5$	0,952	0,907	27,3	0,22

Джерело: власні дослідження

Порівнюючи результати на кожному кроці, можна зробити висновок, що найбільше повно описується залежність між показниками, що вивчаються п'ятифакторна модель, отримана на п'ятому етапі. В результаті рівняння має вигляд:

$$Y_x = 1,32 + 0,28x_1 + 0,033 x_2 - 0,043 x_3 - 0,044 x_4 + 0,916 x_5.$$

Коефіцієнти при змінних – коефіцієнти чистої регресії, показують, як змінюється результативна ознака зі збільшенням факторної ознаки на одиницю.

В даному випадку можна дати наступну інтерпретацію отриманому рівнянню: поточна ліквідність збільшується на 0,28 пункту зі збільшенням дебіторську заборгованість на 1 млн. грн.; на 0,033 пункти – зі зростанням оборотних засобів на 1 млн. грн.; на 0,916 пунктів - при збільшенні коефіцієнта ефективності на 1 лад.

Зі збільшенням кредиторської заборгованості на 1 млн. грн. поточна ліквідність знижується на 0,043 пункти, із збільшенням коефіцієнта оборотності запасів на 1 порядок ліквідність знижується на 0,044 пункти.

Регресійний аналіз дозволяє розрахувати нормативний рівень поточної ліквідності для аналізованого підприємства на наявних ресурсів. Так, у ТЗОВ «***» у 2024 році цей показник має становити 0,183, фактичне значення становило 0,237.

Отже, в ТЗОВ «***» необхідно виявити резерви внутрішніх та більших частини зовнішніх джерел збільшення платоспроможності підприємства. Результати проведеного багатофакторного регресійного аналізу бути використані для підрахунку резервів збільшення поточної ліквідності рахунок факторних показників. Для цього резерв приросту кожного факторного показника множиться на величину відповідного коефіцієнта регресії.

Таблиця 3.5

Розрахунок резервів підвищення поточної ліквідності ТЗОВ «*»**

Факторний показник	Рівень показника		Резерв приросту факторних показників	Коеф. регресії	Резерв приросту поточної ліквідності
	факт	Можливий			
Дебіторська заборгованість, млн. грн.	0,608	1,187	0,579	0,276	0,160
Розмір оборотних засобів, млн. грн.	2,974	4,105	1,131	0,033	0,037
Розмір позикових коштів, млн. грн.	19,291	17,579	-1,712	-0,043	0,074
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	0,598	1,127	0,529	-0,043	-0,023
Коефіцієнт ефективності	-0,594	-0,179	0,415	0,916	0,380
Разом	-	-	-	-	0,627

Таким чином, якщо господарство досягне запланованого рівня факторних показників, то рівень поточної ліквідності підвищиться на 0,627 пункту, в тому числі за рахунок зростання коефіцієнта ефективності (прибутку) 0,380 пунктів, зростання дебіторської заборгованості на 0,160 пунктів, величини оборотних коштів на 0,037 пункту, за рахунок зниження кредиторської заборгованість збільшиться на 0,074 пункти.

3.2 Заходи з оптимізації виробничої структури підприємства

Правильна оцінка ситуації, всебічний розрахунок, своєчасне прийняття обґрунтованих рішень у галузі фінансів — такі передумови підтримки сталого становища підприємства над ринком. Необхідно відзначити, що фінансовий аналіз покликаний виявити напрямок пошуку ефективних управлінських рішень щодо виходу підприємства з кризового стану.

Серед безлічі управлінських рішень, що приймаються у господарстві, головним є рішення про обсяги виробництва продукції, оскільки обсягу випуску безпосередньо залежить прибутковість виробництва.

Для щоб підприємство функціонувало в ринкових умовах і знаходилося у стійкому фінансовому становищі необхідно визначити оптимальну виробничу структуру, що послужить резервом покращення фінансового стану ТзОВ «***».

Економіко-математичне моделювання виробничої структури сільськогосподарського підприємства є одним із основних у системі моделей оптимального планування сільськогосподарського виробництва. Воно дає змогу визначити основні параметри розвитку виробництва. З допомогою даної моделі можна проводити економіко-математичний аналіз у структурі виробництва, виявляти раціональні шляхи використання ресурсів, визначити можливості збільшення обсягів виробництва продукції, спираючись на фактичні дані за попередній період та на двоїсті об'єктивно обумовлені оцінки.

При оптимізації виробничої структури постановку економіко-математичного завдання можна сформулювати наступним чином: виходячи з природно-економічних умов, наявності земельних, виробничих ресурсів, розвитку виробничої інфраструктури визначити таку структуру, обсяги виробництва та реалізації продукції, які забезпечать максимальний рівень прибутку.

Критерій оптимальності – максимум прибутку. Економіко-математична модель цього завдання можна представити наступним чином: Запис цільової функції:

$$Z = \sum c_j x_j \rightarrow \max:$$

де $c_j x_j$ - виручка від реалізації товарної продукції.

При таких обмеженнях: По використанню виробничих ресурсів у господарстві

$$\sum a_{ij} \cdot x_j \leq b_i \quad (i \in M_1)$$

з виробництва та використання кормів та поживних речовин корму

$$\sum a_{ij} \cdot x_j \leq v_{Ij} \cdot x_j \quad (i \in M_2)$$

щодо дотримання певних співвідношень у посівних площах сільськогосподарських культур

$$\sum p_{ij} \cdot x_j - \sum p_{ij} \cdot x_j \leq 0 \quad (i \in M_3)$$

з виробництва гарантованого обсягу товарної продукції

$$\sum q_{Ij} \cdot x_j \geq Q_i \quad (i \in M_4)$$

щодо розподілу товарної продукції з урахуванням каналів реалізації

$$\sum q_{Ij} \cdot x_j - x_j = 0 \quad (i \in M_5)$$

по не негативності змінних, включених до завдання

$$x_j \geq 0; -x_j \geq 0.$$

x_j -шукане значення j -ї змінної, що позначає галузь господарства чи вид діяльності;

x_j -шукане значення j -ї змінної, що позначає розрахунковий показник (невідомі обсяги ресурсів, матеріально-грошові витрати, товарна та валова продукція, прибуток та інші сумарні показники);

c_j -оцінка j -ї змінної, що відповідає прийнятому критерію оптимальності;
 a_{ij} -коефіцієнти витрат i -го виду ресурсів або продукції з розрахунку на одиницю j -ї змінної величини;

v_{ij} -коефіцієнт виходу i -го виду ресурсів чи продукції для розрахунку на одиницю j -ї змінної величини; b_i -обсяги готівкових ресурсів за рік загалом;

g_{ij} -коефіцієнт виходу товарної продукції i -го виду для розрахунку на одиницю j -ї змінної;

Q_i -мінімальний обсяг продукції i -го виду, виробництво якого необхідно гарантувати за будь-якого вирішення завдання;

P_{ij} -коефіцієнт, що означає частку j -ї сільськогосподарської культури у загальній посівній площі;

M -група обмежень:

M_1 -з використання виробничих ресурсів у господарстві

; M_4 -з виробництва та використання кормів та поживних речовин корми;

M_5 -за співвідношенням посівів сільськогосподарських культур;

Так, у математичній формі записані всі умови завдання щодо оптимізації структури виробництва, у господарстві.

За основні змінні приймаються площі посіву сільськогосподарських культур та пасовищ за їх цільовим призначенням, поголів'я тварин за видами.

Змінні:

X_1 – площа пшениці озимої на товарні цілі, га

X_2 – площа пшениці озимої на фуражні цілі, га

X_3 – площа ярих на товарні цілі, га

X_4 – площа ярих на фуражні цілі, га

X_5 – площа соняшнику, га

X_6 – площа багаторічних трав на сіно, га

X_7 – площа однорічних трав на сіно, га

X_8 – площа кукурудзи на силос, га

X_9 – площа природних пасовищ, га

X_{10} – площа чистої пари, га

- X11 – загальна посівна площа, га
 - X12 – поголів'я ВРХ, гол.
 - X13 – поголів'я свиней, гол.
 - X14 – поголів'я овець, гол.
 - X15 – загальні витрати, осіб.–год.
 - X16 - загальні МДЗ, тис. грн.
 - X17 - ціна товарної продукції, тис. грн.
 - X18 - реалізація озимих зернових на ринку, ц
 - X19 - реалізація ярих на ринку, ц
 - X20 - реалізація соняшнику на ринку, ц
 - X21 – реалізація м'яса ВРХ на ринку, ц
 - X22 – реалізація м'яса свиней на ринку, ц
 - X23 – реалізація м'яса овець на ринку, ц
 - X24 – реалізація вовни за контрактом, ц.
 - X25 - оборот, куплений на ринку, ц
 - X26-відходи від товарних озимих зернових, ц
 - X27- озимі на фуражні цілі, ц
 - X28 - відходи від товарних ярих зернових, ц
 - X29-ярі зернові на фуражні цілі, ц
 - X30-багаторічні трави на сіно, ц
 - X31-однолітні трави на сіно, ц
 - X32-кукурудза на силос, ц
 - X33-зелений корм з пасовища, ц
 - X34-солома, ц
 - X35 - обрат, ц
- Початкові дані представлені у таблицях 3.6-3.11.

Таблиця 3.6

Вхідна інформація щодо рослинництва ТзОВ «*» у 2024 р.**

С/г культури та угіддя	Урожайність, ц/га	Витрати на 1 га	
		Праці, люд. год	Грошових коштів, тис. грн.
Оз. пшениця	10,5	13,3	1,4
Просо	9,6	10,5	0,9
Ячмінь	7,4	12,8	1,3
Соняшник на зерно	2,5	5	0,7
Багаторічні трави на сіно	2,5	3,9	0,5
Однорічні трави на сіно	2,5	8,1	0,5
Кукурудза на силос	6,4	7,6	0,6
Чистий пар	-	19,3	1,1

Джерело: власні дослідження

Таблиця 3.7

Розрахунок товарної продукції ТзОВ «*», одержаної з 1 га.**

Сільськогосподарські культури	Урожайність, ц/га	Відходи, ц	Насіння зі страховим фондом	Ціни (грн/ц)
Озима пшениця	10,5	0,53	5,1	0,15
Просо	9,6	0,48	0,6	0,125
Ячмінь	7,4	0,37	1,9	0,19
Соняшник на зерно	2,5	-	1,25	0,5
Багаторічні трави на сіно	2,5	-	-	-
Однорічні трави на сіно	2,5	-	-	-
Кукурудза на силос	6,4	-	-	-

Джерело: власні дослідження

Таблиця 3.8

Розрахунок потреби тваринництва у кормах

Показники	Поголів'я, гол.	Продуктивність , ц	Витрати корму на 1 ц продукції		Всього кормів	
			Ц к. од.	Пер. прот,ц	Ц к. ео.	Пер. прот,
Молоко (на 1 структ.гол. ВРХ)	28	1,2	1,4	0,13	1,680	0,156
М'ясо (на 1 структ.голову ВРХ)	100	1,14	10,3	0,85	11,742	0,969
М'ясо (на 1 свиноматку)	96	2,12	3,2	0,95	6,784	2,014
М'ясо (на 1 вівцематку)	467	1,12	10,0	0,8	11,200	0,896

Таблиця 3.9

**Вихід кормових одиниць та перетравного протеїну з 1 га посіву та
кормових угідь ТзОВ «***»**

Види культури угодій	Виділено на корм з 1 га, ц		Міститься в 1 ц корму				Вихід кормів з 1 га - всього	
			корм. од.,		перевар. прот.			
	основ.	побіч.	основ.	побіч	Основ.	побіч.	корм.од., ц	перевар прот.
Оз. пшениця	0,525	10,5	1,19	0,20	0,12	0,005	2,724	0,115
Просо	0,480	9,6	1,11	0,22	0,10	0,005	2,644	0,096
Ячмінь	0,370	7,4	1,12	0,33	0,08	0,013	2,856	0,125
Соняшник на зерно	-	-	-	-	-	-	-	-
Багаторічні трави на сіно	2,5	-	0,5	-	0,13	-	1,25	0,325
Однорічні трави на сіно	2,5	-	0,6	-	0,067	-	1,5	0,1675
Кукурудза на силос	6,4	-	0,7	-	0,02	-	4,48	0,128

Джерело: власні дослідження

Таблиця 3.10

Витрати на тваринництво

Показники	МДЗ, тис. грн.	Витрати праці, люд. -год.
Молоко (на 1 структур. гол. ВРХ)	0,694	26,4
М'ясо (на 1 структур. голову ВРХ)	1,5	56,4
М'ясо (на 1 свиноматку)	0,84	35,1
М'ясо (на 1 вівцематку)	0,94	39,4

Таблиця 3.11

Відсотковий вміст окремих груп та видів кормів у річному раціоні, %

Види продукції	Відсотковий вміст у раціоні щодо К.од.											
	Концентрати (зернові)		сіно		силос		З/корм		Солома		Обрат	
	мін	мах	мін	мах	мін	мах	мін	мах	мін	мах	мін	мах
Молоко	15	30	8	10	25	32	30	34	6	10	0	0
М'ясо ВРХ	16	20	8	12	20	30	30	37	4	8	5	6
М'ясо овець	70	76	4	8	3	10	3	5	0	0	2	3

Джерело: власні дослідження

Вся розроблена інформація зводиться в розгорнуту числову економіко-математичну модель. Усі вимоги сформульовані у вигляді лінійних рівнянь та нерівностей.

Опис обмежень.

1. Обмеження за посівною площею:

$$x_1 + x_2 + x_3 + x_4 + x_5 + x_6 + x_7 + x_8 + x_{10} - x_{11} = 0$$

2. Обмеження з матеріально – грошових витрат: характеризує загальну суму грошових витрат.

$$1,4x_1 + 1,4x_2 + 2,2x_3 + 2,2x_4 + 0,7x_5 + 0,5x_6 + 0,5x_7 + 0,6x_8 + 0,442x_9 + 1,1x_{10} + 1,5x_{12} + 0,84x_{13} - 0,94x_{14} + 0,159x_{25} - x_{16} = 0$$

3. Обмеження з природних пасовищ: свідчить про те, що площа природних пасовищ має перевищувати

$$3951 \text{ га. } 60x_9 \leq 3951$$

4. Обмеження за площею ріллі: свідчить про те, що площа ріллі має перевищувати

$$5500 \text{ га. } x_{11} \leq 5500 \text{ га}$$

5. Обмеження за трудовими ресурсами: характеризує використання трудових ресурсів протягом року на 1 га посівів та на 1 голову худоби.

$$13,3x_1 + 13,3x_2 + 23,3x_3 + 23,3x_4 + 5x_5 + 3,9x_6 + 8,1x_7 + 7,6x_8 + 2,6x_9 + 19,3x_{10} + 56,4x_{12} + 35,1x_{13} + 39,4x_{14} - x_{15} = 68500$$

6. Обмеження по кормовій базі: характеризує взаємозв'язок між виробництвом кормів та потребою в них тваринництва та гарантує задоволення цих потреб кормами.

$$0,525x_1 + 5,4x_2 + 0,425x_3 + 6,2x_4 + 2,5x_6 + 2,5x_7 + 6,4x_8 + 3,2x_9 - x_{26} - x_{27} - x_{28} - x_{29} - x_{30} - x_{31} - x_{32} - x_{33} = 0$$

7. Обмеження по протеїну, що перетравлюється: показує виробництво протеїну, що перетравлюється, і потреба в ньому галузі тваринництва.

$$1,182x_{12} + 1,484x_{13} + 1,064x_{14} = y_2 \text{ (додаткова змінна)}$$

За кормовими одиницями: $12,99x_{12} + 14,84x_{13} + 13,11x_{14} = y_3$ (аналогічно за кормовими одиницями, змінна y_3)

8. Обмеження за площею озимої пшениці: показує, що озимі в структурі ріллі мають займати від

$$11-19\% \quad 0,11 \times l_1 < x_1 + x_2 \leq 0,19 \times l_1$$

9. Обмеження за площею ярих культур: показує, що ярі в структурі ріллі повинні займати

$$32-52\% \quad 0,32 \times l_1 < x_3 + x_4 \leq 0,52 \times l_1$$

10. Обмеження за площею технічних культур: показує, що технічні у структурі ріллі мають займати

$$4-7\% \quad 0,04 \times l_1 < x_5 \leq 0,07 \times l_1$$

11. Обмеження за площею багаторічних трав: показує, що багаторічні трави у структурі ріллі повинні займати щонайменше 8-12%

$$0,08 \times l_1 < x_6 \leq 0,12 \times l_1$$

12. Обмеження за площею однорічних трав: у структурі ріллі повинні займати

$$2-6\% \quad 0,02 \times l_1 < x_7 \leq 0,06 \times l_1$$

13. Обмеження за площею кукурудзи: показує, що кукурудза у структурі ріллі має займати

$$7-14\% \quad 0,07 \times l_1 < x_8 \leq 0,14 \times l_1$$

14. Обмеження за площею чистої пари: показує, що чисті пари в структурі ріллі мають займати

$$8-14\% \quad 0,08 \times l_1 < x_9 \leq 0,15 \times l_1$$

15. Обмеження по поголів'ю корів: показує, що поголів'я великого рогатої худоби має бути

$$x_{12} \geq 128 \text{ гол.}$$

16. Обмеження по поголів'ю свиней: показує, що поголів'я свиноматок повинно бути

$$x_{13} \leq 96 \text{ гол.}$$

17. Обмеження за поголів'ям овець: показує, що поголів'я вівцематок повинно бути

$$x_{13} \leq 467 \text{ гол.}$$

18. Обмеження з виробництва та реалізації м'яса ВРХ:

$$0,24x_{17} - x_{21} \leq 25,5 \text{ ц.}$$

19. Обмеження з виробництва та реалізації м'яса свиней:

$$1,12x_{13} - x_{22} = 0$$

20. Обмеження з виробництва та реалізації баранини:

$$0,62x_{14} - x_{23} = 0$$

21. Обмеження з виробництва та реалізації вовни:

$$0,05x_{14} - x_{24} = 0$$

22. Обмеження з виробництва та реалізації озимої пшениці:

$$4,87 x_1 - x_{18} = 0$$

23. Обмеження з виробництва та реалізації ярої пшениці:

$$4 x_3 - x_{19} = 0$$

24. Обмеження з виробництва та реалізації соняшнику:

$$2,5 x_5 - x_{20} = 0$$

25. Обмеження по не негативності змінних, включених у завдання:

$$x_1: x_{35} \geq 0$$

Дані обмеження зведемо у розгорнуту економіко-математичну модель та вирішимо в табличному процесорі Excel у програмі Пошук рішення.

В результаті розв'язання задачі визначились розміри посівних площ. з культур та поголів'я худоби за видами. Аналіз отриманого рішення свідчить про виконання всіх умов, поставлених у завданні. Порівняємо отримані результати посівних площ із фактичними даними (табл.3.12).

Таблиця 3.12

Розмір та структура ріллі ТзОВ «*»**

Площа культур	Факт 2024 г.		По оптимальному плану	
	га	Пит. вага, %	га	Пит. вага, %
Озима пшениця	1000	18	677	18
Ярові зернові	2200	40	1500	40
Соняшник на зерно	300	5	250	7
Багаторічні трави на сіно	650	12	430	12
Однорічні трави на сіно	300	5	210	6
Кукурудза на зелений корм	450	8	500	13
Чистий пар	600	11	150	4
Усього	5500	100	3717	100

Джерело: власні дослідження

Слід зазначити, що моделювання структури посівних площ проводилося виходячи з науково обґрунтованих даних. Відповідно до науково-обґрунтованою сівозміною по північній лівобережній зоні частка озимих зернових у загальній площі ріллі має становити 11 – 19%.

В даний час в господарстві озимі зернові займають 18%. оптимальному плану пропонується знизити частку озимини до 677 га, проте в загальною структурою посівної площі вони також займатимуть 18%.

Ярі культури повинні займати в загальній площі ріллі від 35 - 52%, оптимальному плану знижується площа ярих культур на 700 га, але в структурі ріллі вони займають 40%.

Технічні культури повинні займати 4 – 7% у загальній площі ріллі, у господарстві висівається 300 га соняшнику, що становить 5%, більше раціональне рішення – знизити площу соняшнику на 50 га.

У зв'язку з оптимізацією кормової бази тварин у господарстві скорочується частка посіву кормових культур, так площа багаторічних трав знижується на 220 га, однорічних трав на 90 га, площа кукурудзи зростає на 50 га.

Площа пасовищ знизилася за оптимальним планом до 3830 га., на 121 га. Вся продукція рослинництва реалізується за низькими цінами, проте високі витрати на її виробництво, у зв'язку з цим площі сільськогосподарських культур знижуються.

Загальна посівна площа скоротилася, нині підприємство не повністю оснащено технікою для обробки великої посівної площі, у зв'язку з кризовим фінансовим станом автопарк частково розпродано. При оптимізації галузі тваринництва обрано умову збереження існуючого поголів'я худоби всіх видів.

Таблиця 3.13

Поголів'я худоби ТЗОВ «*»**

Поголів'я худоби	Фактична кількість поголів'я 2024, гол.	За оптимальним планом, гол.
ВРХ	128	128
Свині	96	96
Вівці	467	467

Розглянемо докладніше економічний ефект, отриманий при оптимізації виробничої структури

Таблиця 3.14

Ефективність проектних рішень ТзОВ «*»**

Показники	Фактичне значення 2024 р., тис. грн.	За оптимальним планом, тис. грн.
Витрати праці, загалом, тис. люд. – год.	68,5	68,5
Виручка від продукції, всього: тис. грн.	2725,0	4486,0
Повна собівартість реалізованої продукції, загалом: тис. грн.	4344,0	44510
Прибуток (збиток) загалом, тис. грн.	-1619,0	35,0
Рівень рентабельності, %	-37,0	1

Джерело: власні дослідження

При оптимізації виробничої структури було дотримано умов незмінності вихідних даних щодо врожайності, продуктивності, матеріально-грошовим та трудовим витратам та ін. В результаті трудомісткість Виробництво продукції залишилося незмінним.

У той час як виручка від реалізації продукції збільшилася до 4486 тис. грн. на 60%, тобто. підприємство може вийти на беззбитковий рівень виробництва за рахунок оптимізації площ сільськогосподарських культур, збереження поголів'я галузі тваринництва та. ін. У 2024 р. господарство отримало збиток у розмірі 1619 тис. грн., тобто, на карбованець витрат було отримано 37 коп. збитку за оптимальною виробничою структурою на наявній ресурсній базі підприємство може вийти на беззбитковий рівень виробництва та перейти з розряду збиткових підприємств у стабільно успішне підприємство.

3.3. Шляхи фінансового оздоровлення господарства

Однією з причин виникнення кризової ситуації на підприємствах є низький рівень менеджменту. Історичним фактором, який визначає прийняття неправильних управлінських рішень, є відсутність на вітчизняних підприємствах

системи раннього попередження та реагування, одним із завдань якого є прогнозування ймовірності банкрутства.

До питань фінансового оздоровлення неплатоспроможних підприємств, а також проблем оцінки ризику банкрутства організації у своїх роботах зверталися як російські, так і зарубіжні вчені – економісти.

Банкрутство підприємства та його ліквідація означають збитки не тільки для акціонерів, кредиторів, виробничих партнерів, споживачів продукції, а й зменшення податкових надходжень до бюджету, збільшення безробіття, що може стати фактором макроекономічної нестабільності. Істотним є те, що серед підприємств, справа про банкрутство яких розглядаються арбітражним судом, значна питома вага таких, які тимчасово потрапили в критичну ситуацію. Вартість їх активів значно вища за суму кредиторської заборгованості.

В умовах проведення фінансового оздоровлення або реструктуризації такі підприємства можуть розрахуватися з боргами та продовжити свою діяльність. Проте, через недосконалість законодавства, відсутності належного теоретико-методичного забезпечення санації, кваліфікованого у цих питаннях фінансового менеджера та ін. причин, багато хто з потенційно життєздатних підприємств стали безнадійними.

Чинною офіційною методикою аналізу фінансового стану організації з метою встановлення ймовірності банкрутства є Правила проведення арбітражним керуючим фінансового аналізу.

Відповідно до вищевказаних документів, проводиться угруповання організацій за рівнем загрози банкрутства (табл. 3.15). За підсумками даних табл. 3.15 можна вважати, що запропонована методика може бути використана з метою визначення загрози банкрутства будь-якої комерційної фірми.

У всьому світі найчастіше застосовуються зарубіжні методи прогнозування банкрутства, які можна класифікувати за двома категоріями:

1. А-методи - суб'єктивні методи, в яких враховуються такі умови як: ділова репутація керівника організації (Методи Аргенти (А-рахунок), Скоуна та ін.)

2. Z-методи, які визначаються за допомогою даних фінансової звітності.

Таблиця 3.15

**Методика аналізу фінансового стану організацій з метою визначення
ознак загрози банкрутства ТзОВ «***»**

Угруповання організацій з ступеня загрози банкрутства	Показники, що визначають наявність ознак банкрутства та порядок їх розрахунку	Критерії віднесення підприємства до відповідної групи з ступеня загрози банкрутства
<u>Група 1:</u> - платоспроможні підприємства, які мають можливість у встановлений термін та в повному обсязі розрахуватися за своїми поточними зобов'язанням за рахунок своєї поточної господарської діяльності або за рахунок свого ліквідного майна. <u>Група 2:</u> - підприємства, які не мають достатніх фінансових ресурсів для забезпечення своєї платоспроможності. <u>Група 3:</u> - підприємства, що мають ознаки банкрутства, встановлені «Про неспроможність (банкрутство)» для стратегічні підприємства. <u>Група 4:</u> - підприємства, у яких є безпосередня загроза порушення справи про банкрутство. <u>Група 5:</u> - підприємства щодо яких арбітражний суд прийнято до розгляду заяву про визнання їх банкрутом.	<u>1. Ступінь платоспроможності</u> за поточними зобов'язаннями (Спс) $\text{Спс} = \text{ТО} / \text{Вм}$; де ТО - поточні зобов'язання, що розраховуються за балансом наступним чином: короткострокові зобов'язання - доходи майбутніх періодів Оціночні зобов'язання; Вм - середньомісячна виручка, що розраховується за звітом про фінансові результати як відношення виручки до кількості місяців у звітному періоді. Критичне значення для Спс ≤ 6 міс. <u>2. Коефіцієнт поточної ліквідності</u> (Ктл) $\text{Ктл} = \text{ОА} / \text{ТО}$, де ОА – ліквідні оборотні активи, що розраховуються за балансом та додатків до нього як сума коштів, короткострокових фінансових вкладень, запасів, короткостроковій дебіторській заборгованості та інших оборотних активів. Критичне значення для Ктл = 1.	1. Якщо $\text{Спс} \leq 6$ міс. та (або) $\text{Ктл} \geq 1$, підприємство відноситься до групи 1. 2. Якщо $\text{Спс} > 6$ міс. і одночасно $\text{Ктл} < 1$, підприємство відноситься до групи 2. 3. Віднесення до груп 3–5 здійснюється на підставі відомостей про події та обставин, які збільшують ризик неспроможності, тобто: а) якщо є прострочена, більше 6 місяців, заборгованість за грошовими зобов'язаннями та (або) сплаті обов'язкових платежів, підприємство відноситься до групи 3; б) якщо щодо підприємства прийнято рішення податкового органу про стягнення заборгованості за рахунок майна чи кредиторами спрямований (пред'явлено до виконання) виконавчий документ у службу судових приставів у разі, якщо вимоги до підприємства становлять не менше 500 000 руб., то підприємство відноситься до групи 4; в) якщо щодо підприємства до суду подано заяву про визнання його банкрутом або судом запроваджено процедура банкрутства, воно відноситься до групи 5.

Джерело: власні дослідження

Однак, слід зазначити, що моделі західних економістів були розроблені в економічних умовах, відмінних від російських, тому їх використання призводить до значних відхилень прогнозу від фактичних даних. В даний час важливим є питання вибору моделей оцінки ризику неспроможності, що дозволяють прогнозувати настання банкрутства українських компаній.

Тому вітчизняними економістами, вченими були розроблені моделі прогнозування ризику банкрутства, а також запропоновані різні способи адаптації західних моделей до українських умов.

Українські методи визначення банкрутства мають ряд переваг у порівнянні із зарубіжними аналогами:

- по-перше, дозволяють розрахувати ризик виникнення банкрутства за наявності мінімальних відомостей про діяльність підприємства;
- по-друге, допомагають виявити можливість виникнення нестійкого фінансового стану підприємства на початковому етапі, що дозволяє вчасно вжити заходів щодо його усунення.

Як вітчизняну модель визначення банкрутства організації розглянемо методику рейтингової оцінки фінансового стану підприємства (рейтингове число):

$$R = 2K_o + 0,1K_{пл} + 0,08K_i + 0,45K_m + K_{пр},$$

де K_o - коефіцієнт забезпеченості власним засобом ($K > 0,1$);

$K_{пл}$ - коефіцієнт поточної ліквідності ($K_{пл} > 2$);

K_i — інтенсивність обороту капіталу, що характеризує обсяг реалізованої продукції, яка припадає на одиницю коштів, вкладених у діяльність підприємства ($K_i > 2,5$);

K_m - коефіцієнт менеджменту, характеризується ставленням прибутку від реалізації до величині виторгу від реалізації [$K_m > (п + 1) / r$],

r - облікова ставка;

$K_{пр}$ - рентабельність власного капіталу - відношення чистого прибутку до власного капіталу ($K_{пр} > 0,2$).

Якщо рейтингове число R має значення > 1 , то підприємство перебуває у задовільному стані та навпаки.

Перевагою цієї моделі є її адаптація до російських економічних умов, як коефіцієнта менеджменту, визначається залежно від облікової ставки НБУ, тоді як у зарубіжних моделях цей показник відсутня, що веде до неточності підсумкових значень.

На наш погляд, заслуговує на увагу методика інтегральної бальної оцінки фінансової стійкості. Сутність цієї методики полягає в класифікації підприємств за рівнем ризику виходячи з фактичного рівня показників фінансової стійкості та рейтингу кожного показника, вираженого в балах. Зокрема, у роботах вчених запропонована система показників та їх рейтингова оцінка, виражена в балах: коефіцієнти ліквідності, фінансової незалежності, забезпеченості власними обіговими коштами.

Разом з тим, слід зазначити, що в даній методиці не відображені показники ефективності діяльності підприємства та оборотності активів. Виставлені бали підсумовують і залежно від отриманих результатів, можна віднести кожне підприємство до конкретного класу:

I клас — підприємства з гарним запасом фінансової стійкості, що дозволяє бути впевненим у поверненні позикових коштів;

II клас — підприємства, які демонструють певну ступінь ризику за заборгованістю, але ще не розглядаються як ризиковані;

III клас — проблемні підприємства. Тут навряд чи існує ризик втрати коштів, але повне отримання відсотків видається сумнівним;

IV клас - підприємства з високим ризиком банкрутства навіть після вжиття заходів щодо фінансового оздоровлення. Кредитори ризикують втратити свої кошти та відсотки;

V клас - підприємства високого ризику, майже неспроможні.

VI клас - Банкрути.

Проте, питання оцінки та прогнозування ризику банкрутства організації не можна вважати до кінця вивченим. Якщо за результатами фінансового аналізу

будуть виявлені ознаки неспроможності, необхідно застосовувати антикризові заходи. Процес виведення підприємства з кризи є сукупністю заходів фінансового оздоровлення, що забезпечують поступове поліпшення якості фінансового стану підприємства та переведення його з ряду кризових у категорію заможних. В даний час вивести збиткове підприємство з кризового стану можна лише за допомогою модернізації, реконструкції, перетворення технології та організації виробництва, підвищення якості виробничого та фінансового управління.

Одним із реальних виходів підприємства з кризового стану та відновлення платоспроможності є реструктуризація. У рамках оперативного механізму фінансового оздоровлення пропонується проведення реструктуризації активів та короткострокових зобов'язань (табл. 3.16).

Таблиця 3.16

Напрями реструктуризації активів та короткострокових зобов'язань

ТзОВ «*»**

Реструктуризація оборотних активів	Реструктуризація необоротних активів	Реструктуризація короткострокових зобов'язань
• продаж короткострокових фінансових вкладень; • прискорення інкасації дебіторської заборгованості; • зниження періоду надання товарного (комерційного) кредиту; • продаж надлишкових виробничих запасів; • уцінка низьколіквідних видів запасів до рівня попиту із забезпеченням їх подальшої	• продаж невикористовуваного обладнання за цінами попиту на відповідному ринку; • продаж, здавання в оренду приміщень, що не використовуються; • оренда обладнання, що раніше намічається до придбання в процесі оновлення Основних коштів.	• пролонгація короткострокових фінансових кредитів; • збільшення періоду наданого товарного кредиту постачальниками; • введення мораторію задоволення вимог кредиторів.

Джерело: власні дослідження

Необхідно враховувати, що реструктуризація оборотних активів забезпечує позитивний грошовий потік, реструктуризація необоротних активів спрямована на часткове їх дезінвестування, а реструктуризація короткострокових зобов'язань забезпечує зниження обсягу негативного

грошового потоку в короткостроковому періоді. Реалізація вищезазначених заходів реструктуризації сприяє усуненню поточної неплатоспроможності підприємства. Відновити фінансову стійкість у довгостроковому періоді, подолавши причини нестабільності, можна шляхом проведення комплексної реструктуризації підприємства (табл. 3.17).

Таблиця 3.17

Заходи щодо забезпечення фінансової рівноваги ТзОВ «*»**

Напрямок реструктуризації	Зміст заходів
Реструктуризація виробництва	Ліквідація нерентабельних виробництв. Скорочення суми незмінних витрат. Зниження рівня змінних витрат (включаючи економію матеріалів, основних та допоміжних підрозділів, чисельності персоналу та ін.). Використання ресурсозберігаючих технологій. Диверсифікація виробництва
Реструктуризація активів	Проведення прискореної амортизації активної частини основних засобів з метою збільшення обсягу амортизаційного потоку. Своєчасна реалізація обладнання, що вибуває у зв'язку з високим зносом або майна, що не використовується. Прискорення оборотності оборотних активів шляхом здійснення факторингових операцій. Скорочення необґрунтованого розміру запасів та дебіторської заборгованості. Удосконалення системи управління дебіторською заборгованістю підприємства шляхом: • скорочення термінів знаходження коштів у розрахунках шляхом встановлення системи контролю над платежами; • створення резерву сумнівної заборгованості для підприємства; • вибір платоспроможних партнерів (покупців продукції) на основі оцінки їхнього фінансового стану незалежними експертами.
Реструктуризація пасивів	Скорочення дивідендних виплат. Додаткова емісія акцій. Залучення довгострокових кредитів. Відстрочка, розстрочка, списання поточних зобов'язань.

Джерело: власні дослідження

Проте, процес реалізації стратегії фінансового оздоровлення пов'язаний з деякими труднощами, основні з яких зводяться до наступного:

- вивести збиткове підприємство з кризового стану можна лише за допомогою модернізації, реконструкції, перетворення технології та організації виробництва, підвищення якості виробничого та фінансового управління;

- застосування нових способів досягнення виживання на ринку може спричинити збільшення витрат, пов'язаних із освоєнням нової продукції та не врахованих раніше в економічній стратегії. Недостатньо глибокий аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства може посилити негативні наслідки неправильних стратегічних рішень. Для подолання цих труднощів необхідно:

- план реалізації стратегії в часі повинен забезпечувати високі темпи роботи та ритмічність;
- спиратися на висококваліфікований персонал;
- забезпечення високої корпоративної культури змін, яку можна визначити правилом: послідовність плюс довіра - рівні економічної впевненості.

Чинником, який визначає прийняття неправильних управлінських рішень, є відсутність на вітчизняних підприємствах системи раннього попередження та реагування, одним із завдань якої є прогнозування ймовірності банкрутства. Аналіз методик прогнозування фінансового стану підприємства свідчить, що переважна більшість із них дозволяє визначити лише поточний фінансовий стан підприємства.

Питання виведення кризового підприємства на шлях сталого розвитку в них, як правило, не розглядаються. У всьому світі найбільш часто застосовуються зарубіжні методи прогнозування банкрутства, які були розроблені в економічних умовах відмінних від російських та їх використання призводить до значних відхилень прогнозу від фактичних даних. Тому важливим є питання вибору моделей оцінки ризику неспроможності, що дозволяють прогнозувати настання російських банкрутств організацій.

На наш погляд, заслуговує на увагу методика інтегральної бальної оцінки фінансової стійкості, відповідно до якої підприємства класифікуються за рівнем ризику з урахуванням фактичного рівня показників фінансової стійкості та рейтингу кожного показника, вираженого у балах.

Разом з тим, слід зазначити, що в даній методиці не відображені показники ефективності діяльності підприємства та оборотності активів.

Одним із реальних виходів підприємства з кризового стану та відновлення платоспроможності є реструктуризація. У рамках оперативного механізму фінансового оздоровлення пропонується проведення реструктуризації активів та короткострокових зобов'язань.

Однак, реалізація цих заходів реструктуризації сприяє усуненню поточної неплатоспроможності підприємства. Відновити фінансову стійкість у довгостроковому періоді, подолавши причини нестабільності, можна шляхом проведення комплексної реструктуризації підприємства, яка передбачає реструктуризацію виробництва, активів та капіталу.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз симптомів банкрутства показав, що:

1) ТЗОВ «***» займається виробництвом та реалізацією продукції рослинництва та тваринництва, частка зернової галузі у загальній сумі виручки від продукції становить понад 50% за досліджувані роки, галузі тваринництва 30%. Підприємство забезпечене земельними ресурсами. Трудові та матеріальні ресурси мають тенденцію до зниження за досліджуваний період.

2) З 2021-2024 р. підприємство має збитковий характер, фінансовий Результат 2024 р.: підприємство отримало збиток у розмірі 1,619 млн. грн., Тобто. на 1 грн. Витрат було отримано 37 коп. збитку, витрати не окупилися на 27%, та з 1 грн. продажів господарство отримало 59 коп. збитків.

3) Аналіз майнового стану показав, що валюта балансу скоротилася на 44%, що у сумі становило 13403 тис. грн. Зниження валюти балансу відбулося рахунок збільшення позикових коштів у 60% (4828 тис. грн.), це призвело до зниження частки власних коштів на 160% у валюті балансу. Коефіцієнт забезпеченості поточної діяльності власними оборотними коштами дорівнює 2024 р. – -48%, оборотні активи не покриваються власними джерелами.

4) Віддача капіталу за звітний період знизилася на 149%, у тому числі за рахунок зниження рентабельності продаж порівняно з 2020 р. на 43%; за рахунок зниження коефіцієнта оборотності на 106%. На початок 2024 року господарство могло погасити за рахунок наявних у нього коштів, короткострокових фінансових вкладень та короткострокової дебіторської заборгованості 8,6% термінових зобов'язань, на кінець року – 3,3%.

5) Аналіз фінансової стійкості показав, що підприємство знаходиться в кризовому фінансовому становищі, на кінець 2024 р. коштів на покриття оборотних коштів дорівнює 16,3 млн. грн., тобто фінансова стабільність знизилася на 385%. Зниження власного капіталу на 12,800 млн. грн. знизило фінансову стійкість на 12,151 пункту, зменшення вартості матеріальних обігових коштів на 2,9 млн. грн. знизило фінансову стійкість на 2,648 пункти, зниження

вартості виробничих ресурсів на 5,4 млн. грн. знизило фінансову стійкість на 0,212 пункти, збільшення вартості позикових коштів на 5 млн. грн. дозволило зміцнити фінансову стійкість на 0,038 пункту.

б) Коефіцієнт поточної ліквідності на 2024 р. був нижчим за норматив – 0,237, знизив своє значення порівняно з 2020 р. на 32,4%, у тому числі за рахунок зниження активів на 24,5%, рахунок зміни поточних пасивів на 7,9%. Найбільший вплив зробило збільшення кредиторської заборгованості на 5 млн. грн., і навіть зниження вартості запасів на 3 млн. грн. Відсутність коштів, перевищення вартості матеріальних оборотних коштів на 18% призводять до зниження платоспроможності організації.

З метою покращення фінансового стану підприємства необхідно:

1) Здійснити проект оптимізації виробничої структури: зменшити частку озимини до 677 га, на 323 га; знизити площу ярих культур на 700 га; знизити площу соняшника на 50 га. У зв'язку з оптимізацією кормової бази тварин у господарстві скоротити частку посіву кормових культур, так площу багаторічних трав знизити на 220 га, однорічних трав на 90 га, площу кукурудзи збільшити на 50 га. Площа пасовищ знизити до 3830 га. на 121 га. Загальну посівну площу скоротити підприємство не повністю оснащене технікою для обробки великої 77 посівної площі. Поголів'я тварин усіх видів залишити на колишньому рівні. Проектні зміни дозволять збільшити виторг і досягти беззбиткового рівня виробництва. Так, на наявній ресурсній базі підприємство може отримувати прибуток у розмірі 35 тис. грн.

2) Довести фактичний рівень платоспроможності підприємства до нормативного за рахунок збільшення коефіцієнта ефективності, дебіторської заборгованості, частки оборотного капіталу та зниження позикового капіталу. Так, збільшення коефіцієнта ефективності на 1 порядок збільшує поточну ліквідність на 0,916 пункту; збільшення дебіторської заборгованості на 1 млн. грн. збільшує поточну ліквідність на 0,28; зростання оборотних коштів у 1 млн. грн. дає збільшення поточної ліквідності на 0,033 пункти, а зниження

кредиторську заборгованість на 1,700 млн. грн. збільшує значення цього коефіцієнта на 0,074 пункту.

3) Для відновлення фінансової стійкості необхідно збільшити власний капітал підприємства; вартість виробничих ресурсів.

4) Для підтримки сталого фінансового стану розвивати договірні відносини – це знижує ступінь ризику під час виробництва та збуту продукції, що дозволяє скорочувати витрати виробництва, отримувати стабільну прибуток. Так, збільшення коефіцієнта ефективності (прибутковості) на 41% підвищить значення коефіцієнт поточної ліквідності на 38%.

5) Укладати договори, відповідно до яких підприємство передає фермерам в оренду засоби виробництва, залишаючись їх власником, та повністю контролює виробничий процес. Крім того, для здійснення контролю за ситуацією над ринком, підприємству необхідно надавати інформацію про свої плани реалізації продукції з різних каналів. До перспективних каналів реалізації належать місцеві оптові ринки.

6) Вести економне витрачання коштів та праці, що дозволить скоротити витрати на управління та обслуговування виробництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Банкрутство у цифрах: що страшніше за коронакризу. Економіка 24: вебсайт. URL: https://economy.24tv.ua/bankrutstvo-tsifrah-shho-strashnishe-konomichni-novini-ukrayini_n1417185
2. Белікова Т. В. Реформування системи банкрутства підприємств в Україні. «Проблеми розвитку ринку фінансових послуг»: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Харків, 19 листопада 2022 р.). Харків, 2022. Ч. 3. С. 5–8.
3. Белікова Т.В., Воробйова А.А. Еволюція законодавства про банкрутство в Україні. *Бізнесінформ*. 2023. № 4. С. 54–59.
4. Бражна Л. В. Аналіз розвитку та фінансового стану підприємств у воєнний період. *Економіка, управління та адміністрування*. 2023, №2 (104). С. 79- 85.
5. Війна та борги. Як бути бізнесу, близькому до банкрутства? Економічна правда: вебсайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/03/15/684064/>
6. Волкова А.І. Моделі діагностики ймовірності банкрутства суб'єктів господарювання: вітчизняний досвід та зарубіжний досвід. *Інвестиції: практика та досвід*. № 3/2025. С.72-77
7. Господарський Кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
8. Грабован Л. Правовий статус кредиторів у Кодексі України з процедур банкрутства // Застосування норм Кодексу України з процедур банкрутства : зб. наук. статей / за заг. ред. С. В. Жукова. Київ : Алерта, 2021. С. 34–45.
9. Грицюк Е.О. Причини виникнення банкрутства в сучасних підприємствах. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту*. Економічні науки. 2020. № 4(72). С. 42–53. URL: <http://chtei->

- knteu.cv.ua/ herald/content/download/archive/2020/v4/5.pdf (дата звернення: 25.10.2025).
10. Дорошенко А. П., Дорошенко О. О., Криштоп М. О., Ніколаєв Ю. Ю. Стратегічні підходи до забезпечення платоспроможності підприємства. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. №18. 2025. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15459369>
 11. Іванчук Н. В. Удосконалення факторного аналізу платоспроможності підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 57. С. 133–138.
 12. Кодекс України з процедур банкрутства (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2021, № 19, ст. 74. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (дата звернення: 25.01.2024).
 13. Кундеус О., Зарудна Н., Перспективи використання діджитал-технологій в обліку та звітності. *Облік діяльності бізнесу в умовах воєнного стану: новації - 2023: збірник матеріалів Першого бухгалтерського воркшопу-стажування (26 жовтня-03 листопада 2023 р., м. Київ, ТДВ «Інститут обліку і фінансів», ГО «Федерація аудиторів, бухгалтерів та фінансистів АПК України»)*. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2023. С. 50-52.
 14. Лібрук-Ліпкевич С. Я. Діагностичний аналіз фінансового стану: теорія та методологія. 2021. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.3551232>
 15. Лопатовська О. О., Гаєвська О. С. Ліквідність та платоспроможність в контексті фінансового управління діяльністю підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2022. № 1. С. 118– 123.
 16. Лукашук М. Правове регулювання банкрутства фізичних осіб на підставі Кодексу України з процедур банкрутства. Застосування норм Кодексу України з процедур банкрутства : зб. наук. статей / за заг. ред. С. В. Жукова. Київ : *Алерта*, 2021. С. 172–181.

- 17.Мельник С. І., Вінічук М. В., Горбан І. М. Фінансовий моніторинг : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 212 с.
- 18.Михальчук, Л., Куш, В. Теоретичні підходи до виявлення сутності, проблем та наслідків банкрутства підприємств. *Економіка та суспільство*, (37). 2024. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-37-30>
- 19.Мельник Т.Ю. Ознаки корисності обліково–аналітичної інформації в системі контролювання фінансових результатів підприємства. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/214877126.pdf> (дата звернення 27.09.2025).
- 20.Мулик Т., Гуцаленко Л., Мулик Я. Розвиток системи обліково-аналітичного забезпечення управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства в умовах цифровізації . *Економіка та суспільство*. №62. 2024. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-148>
21. Насібова О. В., Івашкевич І. О. Теоретичні основи оцінки фінансового стану підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2021. №30. С. 185-188. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2021/30_2021_ukr/30.pdf (дата звернення 02.10.2025)
- 22.Нікольчук Ю. М., Лопатовська О.О., Пономарьова К. В. Архітектоніка механізму управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства. *Трансформаційна економіка*. 2023. №2 (02). С. 38-44.
- 23.Пазинич В.І., Шулежко А.В. Фінансовий менеджмент: підруч. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 408 с.
- 24.Пахомова І.Г. Удосконалення практики оцінки фінансової безпеки підприємства. *Агросвіт*. № 11, 2025. С.129-134
- 25.Полінкевич О. М., Лещук. В.П. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2019. 416 с.

- 26.Рудика В.І., Великий Ю.М., Зьома О.Д. Економічна сутність поняття «банкрутство»: причини виникнення та наслідки на підприємстві. *Економіка та управління підприємствами*. 2020. № 18. С. 127–133.
- 27.Рудь І.Ю. Фінансовий менеджмент: практикум. Миколаїв; МНУ ім. В.О. Сухомлинського. 2021. 112 с.
- 28.Томчук О., Трегубов О., Андронік О. Фінансові аспекти управління платоспроможністю малого та середнього бізнесу в умовах війни. *Економіка та суспільство*. № 50. 2023. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-42>
- 29.Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / [Ситник Н.С., Стасишин А.В., Гукалюк А.Ф., Західна О.Р., Сич О.А., Шушкова Ю.В.]; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 724 с.
- 30.Фінансовий менеджмент : підручник / за ред. М. І. Крупки. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 440 с
- 31.Фоміна О. В., Сопко В. В., Августова О. О. Управління платоспроможністю підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7973> (дата звернення: 11.07.2025). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.6.7
- 32.Школьник І.О. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2019. 488 с.
- 33.Шуміло О. С., Курочка А. С. Ліквідність і платоспроможність підприємства та методи їх аналізу. *Бізнес Інформ*. 2023. №4. С. 105-111.
- 34.Global bankruptcy report. URL: <https://www.dnb.com/perspectives/finance-credit-risk/global-bankruptcyreport.html>
35. Hasanaj, P., Kuqi B. Analysis of Financial Statements: The Importance of Financial Indicators in Enterprise. *Humanities and Social Science Research*, 2, 2021. 17-27. URL: <https://doi.org/10.30560/hssr.v2n2p17>
- 36.Nizomiddinov Jahonmirzo Zukhriddin oglu, & Burkhanov Aktam Usmanovich. Evaluation and ways to improve the financial condition of the

enterprise. World Bulletin of Management and Law, 8, 2024. 67-70. URL: <https://scholarexpress.net/index.php/wbml/article/view/666>.

37. Reschiwati R., Syahdina A., Handayani S. Effect of Liquidity, Profitability, and Size of Companies on Firm Value. Utopía y Praxis Latinoamericana. 2020. Vol. 25. No. 6. pp. 325–331.